

AKTS İstifadəçiləri üçün Məlumat Kitabçası

Avropada Kredit Transferi və Kredit
Топланması Sistemi
və
Diploma Əlavə

Təhsil və Mədəniyyət Məsələləri üzrə Baş Direktorluq

Brüssel, 17 avqust 2004-cü il.

MÜNDƏRICAT

Giriş	3
AKTS-in əsas xüsusiyyətləri	5
• AKTS kreditləri	5
• Tələbənin çalışma yükü	12
• Öyrənmənin nəticələri və баъарыглары.....	15
• AKTS-in qiymətləndirmə юлчцсц	17
• Ömürlük təhsildə AKTS-in yeri	21
AKTS-in əsas sənədləri	24
• Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu.....	24
• Tələbə Ərizə forması	30
• Tədris müqaviləsi	31
• Qiymət ъядвяли	33
Erasmus Tələbə Xartiyası	35
AKTS-da əsas şəxslər	36
• AKTS-da Tədris müəssisəsi və Fakültə üzrə əlaqələndiricilər	36
• AKTS/DƏ Məsləhətçiləri	38
AKTS Fərqləndirmə Nişanı: Kriteriyalar və ərizə vermə prosedurları	39
Diploma Əlavə	44
Терминляр	55
İnternet vasitəsi ilə əldə edilə bilən standart formalar və tamamlanmış formaların nümunələri	63

GİRİŞ

Avropa Kredit Transferi sistemi ilkin olaraq 1989-cu ildə Erasmus proqramı çərçivəsində pilot layihə olaraq təşkil edilmişdi. Onun həmin dövrdəki məqsədi mobil tələbələrin kredit transferi vasitəsi ilə xaricdə həyata keçirilən tədris müddətlərinin tanınmasını asanlaşdırmaq idi. AKTS bir transfer sistemi olaraq, 30-dan çox ölkədə yayılmış və mindən artıq ali tədris müəssisəsində təqdim edilmişdir.

Boloniya prosesi barədə müqaviləni imzalamış 40 dövlət AKTS-ı Avropada ali təhsil sektorunun əsaslarından biri olaraq müəyyənləşdirmişdir. Bir çox ölkələr AKTS-ı öz ali təhsil sektorlarında kreditlərin yığılması sistemi olaraq qanunvericilik aktı vasitəsi ilə qəbul etmiş, digərləri isə həmin tədbiri görməkdə davam edirlər. Bəzi ölkələrdə isə AKTS akkreditasiya şərtinə çevrilmişdir. Avropa Universitetlər Assosiasiyasının 2002-ci ilin oktyabr ayında Kredit transferi və kreditlərin **ТОПМАСИ** **МЮВЗУСУНДА** keçirdiyi Sürix konfransı AKTS-ın ali təhsildə oynadığı vacib rolu təsdiq etmişdir. AKTS həm ölkə üzrə proqramların, həm də Avropada Kvalifikasiya Çərçivəsinin dizaynında əsaslı yer tutacaqdır. AKTS-a əsaslanan proqramlar dünyanın digər **ЮЛКЯЛЯРИНДЯ** də təqdim olunmaqdadır.

AKTS-dan düzgün istifadə müxtəlif şərtlər altında və fərqli mədəni kontekstlərdə ali təhsil sahəsində çalışan minlərlə həvəsli insanın öz üzərilərinə düşən vəzifələrini yerinə yetirmə səviyyəsindən asılıdır.

Belə insanlara yardım etmək və Avropada AKTS-dan düzgün və ardıcıl istifadəni təşviq etmək məqsədilə aşağıdakı tədbirlər görülmüşdür:

- Bu Təlimat asan istifadə oluna bilən internet formatında da verilmişdir . Bundan əlavə, burada çox vaxt verilən suallar da öz əksini tapmışdır.
- AKTS-in Əsas Xüsusiyyətləri adlı qısa broşür internetdə yerləşdirilmiş və həmin kitabçanı nəşr formasında da əldə etmək olar.
- AKTS-dan öz dərəcə proqramlarında düzgün istifadə edən ali tədris müəssisələri üçün AKTS Fərqləndirmə Nişanı müəyyənləşdirilmişdir.
- AKTS-ı tətbiq etmək niyyəti olan və AKTS Fərqləndirmə Nişanı üçün hazırlaşan tədris müəssisələrinə müvafiq təlimatlar vermək məqsədi ilə Avropanın müxtəlif yerlərində AKTS/DƏ Məsləhətçiləri fəaliyyət göstərirlər.

AKTS vasitəsi ilə tədris proqramlarını oxumaq və müqayisə etmək asanlaşır. Çatdırılma üslubundan asılı olmayaraq, AKTS-dan bütün növ proqramlar üçün istifadə etmək olar. AKTS-dan, eyni zamanda, **ютцгбойу тяцсил** məqsədilə də istifadə etmək mümkündür. Bu sistem həm mobil, həm də qeyri-mobil tələbələrin maraqlarına uyğundur. Belə ki, sistemdən bir tədris müəssisəsi daxilində kreditlərin **топланması** və tədris müəssisələri arasında kreditlərin transferi məqsədilə ilə istifadə etmək olar. AKTS tələbələrin ölkələr arasında, ölkə, şəhər və ya region daxilində və eləcə də müxtəlif tipli tədris müəssisələri arasında hərəkət etməsinə yardım edir. Bundan əlavə, sistem öz **юйрянян** şəxslər üçün və eləcə də iş təcrübəsi baxımından da faydalıdır. Yuxarıda göstərilmiş əsaslara görə, hamıya tanış olan “AKTS” ixtisasının mənası “Avropada Kredit Transferi və **топланması** Sistemidir”.

~~Diploma Əlavə AKTS la sıx əlaqələndirilmiş şəffaflıq vasitələrindən biridir. Ona görə də, Diploma Əlavə və Diploma Əlavənin fərqlənmə nişanı barədə məlumatlar da bu təlimata daxil edilmişdir.~~

Ümid edirik ki, yeni AKTS Təlimatı faydalı olacaq və gələcəkdə bu Təlimatın təkmilləşdirilməsi məqsədilə müxtəlif rəylər veriləcəkdir.

AKTS-IN ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

AKTS kreditləri

Tələbələrin çalışma yükü

Öyrənmənin nəticələri və qabiliyyətləri

AKTS Qiymətləndirmə Ölçüsü

AKTS kreditləri

Avropada Kredit Transferi və Yığılması Sistemi (AKTS) tədris proqramında göstərilmiş məqsədlərə nail olmaq məqsədilə tələb olunan çalışma yükünə əsaslanmaqla tələbənin maraqları nəzərə alınmaqla yaradılmışdır. Bu məqsədlərin əldə olunacaq nəticələr və qabiliyyətlər baxımından dəqiqləşdirilməsi tövsiyə edilir.

- Bir tədris ilində əyani tələbənin çalışma yükünü **гймятляндирмяк** üçün 60 kredit kifayətdir və AKTS bu prinsip əsasında qurulmuşdur. Avropada tətbiq olunan əyani tədris proqramı üzrə tələbənin üzərinə düşən çalışma yükü əksər hallarda bir il üçün 1500-1800 saata bərabərdir və həmin hallarda bir kredit 25-30 iş saati ilə ifadə olunur.
- AKTS-da kreditlərin əldə olunması yalnız tələb olunan çalışma yükünü müvəffəqiyyətlə başa vurduqdan və öyrənmə nəticələrinin müvafiq qiymətləndirilməsindən sonra baş verə bilər. Öyrənmənin nəticələri tələbənin qısa və ya uzunmüddətli

tədris prosesini bitirdikdən sonra nə öyrənəcəyini, nə başa düşə biləcəyini və ya nə edə biləcəyini ifadə edən qabiliyyətlər komplektidir.

- AKTS-da tələbənin çalışma yükü müəssisələrdə, seminarlarda iştirak etmək, fərdi qaydada çalışma, layihələrin hazırlanması, imtahanlar və tədris xarakterli bu kimi planlaşdırılan digər tədbirləri başa çatdırmaq üçün tələb olunan vaxtdan ibarətdir.
- Kreditlər təhsil proqramının bütün təlim komponentlərini (modullar, dərslər, tədris müəssisəsinə qəbul olunma, dissertasiya işləri və sair kimi) əhatə edir və bütöv bir tədris ilini müvəffəqiyyətlə başa vurmaq üçün tələb olunan işin ümumi həcmi ilə əlaqədar hər bir komponentin öz spesifik məqsədləri və ya öyrənmə nəticələrinin əldə olunması üçün tələb olunan işin həcmi əks etdirir.

Kreditlər necə bölüşdürülür?

Müddətindən, tərkibindən və ya təbiətindən asılı olmayaraq, kredit istənilən tədris proqramları üçün nəzərdə tutula bilər. Proqramlar illik dərslər və ya daha qısa modullardan ibarət ola bilər. Onlar iş yerləşdirmələrini və ya araşdırmaları əhatə edə bilər. Kreditlər birinci, ikinci və ya üçüncü dərəcədə ola bilər. Kreditlər həm də bütöv tədris proqramına cəlb olunmuş tələbələrə təqdim olunan modullar kimi, **куррикулумданкынар курслар** üçün də istifadə oluna bilər.

Düzgün üsul:

Kreditlərin ayrılması hər bir komponent üçün müəyyənləşdirilən Öyrənmə nəticələrinə nail olmaq üçün adi tələbədən tələb olunan çalışma yükünün real qiymətləndirilməsi əsasında tədris ilinin müxtəlif komponentləri arasında müəyyənləşdirilərək bölünür. Bir tədris ili üçün tələb olunan kreditlərin ümumi sayı 60 olmalıdır. Bundan başqa, tələbənin faktiki çalışma yükünün aşağıdan-yuxarıya olaraq qiymətləndirilməsi vasitəsilə ilk növbədə müəyyənləşdirilmiş

kredit həcmi yoxlayın. Əlavə məlumat üçün tələbənizin çalışma yükü barədə bölməyə nəzər yetirin.

Yanlış üsullardan biri: kreditlərin топланмасы иля баьлы

ялагя саатлары

Əlaqə saatları və kreditlər arasında birbaşa əlaqə yoxdur. Məsələn, bir saatlıq mühazirə üçün tələbənizin üç saat fərdi qaydada hazırlaşması tələb oluna bilər. İki saatlıq seminar üçün isə tələbə bir həftə hazırlaşmalı ola bilər. Universitet əlaqə saatlarını öz işçilərinin vaxt cədvəllərini hesablamaq üçün istifadə etsə belə AKTS kimi tələbənizin çalışma yükünə əsaslanan sistemdə əlaqə saatlarına əsaslanıla bilməz.

Yanlış üsullardan digəri:

AKTS kreditləri sadəcə olaraq, vaxtla hesablanan tələbə yükünü ifadə edir. Belə kreditlər dərsin statusu və ya müəllimin nüfuzu barədə heç nə ifadə etmir. Məsələn, hər hansı giriş xarakterli bir dərs üçün tələb olunan tələbə vaxtı təkamil bir dərs üçün tələb olunan vaxtdan çox ola bilər. Hər dərsin spesifik xüsusiyyətləri Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu bölməsində təsvir ediləcəkdir.

Tez-tez verilən suallar

Bütün tələbələr bir-birlərindən fərqlənir. Bəziləri tez, digərləri isə эеь öyrənir. Bunu nəzərə alaraq, kreditləri “orta səviyyəli tələbənin” imkanlarına əsaslandırmaq nə dərəcədə düzgündür?

Əlbəttə, eyni öyrənmə nəticələrinə nail olmaq **МЯГСЯДИЛЯ** fərdi tələbələr üçün fərqli müddətlər tələb oluna bilər. Bununla belə, tədris proqramını əqlabatan və real qiymətləndirmə əsasında orta səviyyəli tələbənin imkanlarına əsaslandırmaqla bütün tələbələri qeyri-real, normadan artıq və ya normadan az çalışma yükündən qorumaq olar. Bu vasitə reallığa əsaslanan kurikulumlar işləyib hazırlamaqda mütəxəssislərə yardım edir.

Kreditlər universitetlər tərəfindən avtomatik olaraq tanınırmı?

AKTS çərçivəsində avtomatik tanınmaya zəmanət verilmir. Dərəcə verən tədris müəssisəsi spesifik proqramlar üçün hansı kreditləri qəbul edəcəyinə özü qərar verir. Sokrates-Erasmus proqramında olduğu kimi, yerli tədris müəssisəsi, sonrakı tədris müəssisəsi və tələbə arasında tələbənin yerdəyişməsi barədə əvvəlcədən imzalanmış Tədris Müqaviləsi olduqda kreditlərin tanınması əlbəttə ki, məcburidir. AKTS Qiymət Cədvəli və Diploma Əlavə, tanınma üzrə çevik və məlumatlı qərarların verilməsini asanlaşdırır.

Universitet tədrisin sonrakı kurslarına daxil olmaq istəyən və AKTS kreditləri olan tələbəni qəbul etməlidirmi?

Xeyr, dərəcə verən universitet nəyi qəbul edib-etməyəcəyinə özü qərar verir. Bununla belə, tələbənin əvvəlki dövrlərdə öyrəndiklərinin diqqətlə araşdırılmasını tələb etmək hüququ vardır. AKTS-in şəffaflıq vasitələrində zəruri məlumatlar verilir.

Dərəcə verən tədris müəssisəsində əldə olunması tələb olunan minimum kredit sayı barədə tələb mövcuddurmu?

Bu məsələ, əsasında fəaliyyət göstərdiyi hüquqi çərçivə daxilində tamamilə tədris müəssisəsindən asılıdır.

Bir tədris müəssisəsində tədris olunan müxtəlif proqramlarda istifadə olunan eyni modul bütün tələbələr üçün bərabər sayda kreditlər ifadə edirmi?

Bəli, modul həqiqətən də eynidirsə, yerləşdirildiyi proqramdan asılı olmayaraq eyni kredit **ЎЦКЦНЯ** bərabər olardı. Bununla belə, fərqli tələbələrin əvvəlki bilikləri arasında mövcud olan fərqlər və tədqiq olunmaq üçün müəyyənləşdirilən materiallardan asılı olaraq, eyni öyrənmə nəticələri olan modularda fərqli proqramlar çərçivəsində tələbələrdən müxtəlif həcmdə çalışma vaxtı tələb oluna bilər. Bu xüsusiyyətlər Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu barədə verilən təsvirdə daha da aydınlaşdırılacaqdır.

Tədris proqramı bir tədris ilində 60-dan çox krediti əhatə edə bilərmi?

Tədris proqramında nəzərdə tutulan çalışma yükü bir tədris ili üçün Avropada orta səviyyə olaraq götürülən 1500/1800 saati açıq-aşkar keçərsə, istisna hallarda daha çox kredit nəzərdə tutula bilər. Bu hallar Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda lazımi səviyyədə sənədləşdirilməli və əsaslandırılmalıdır. 52 həftəlik əyani çalışma (fasiləsiz) üçün işlənilib hazırlanan proqramda normal halda 75 kredit toplanmalıdır. Dərsin “yüksək

intensivliyi” və ya “xüsusi keyfiyyəti” daha çox kredit vermək üçün əsas deyildir.

Tələbə bir tədris ili üçün dəqiq olaraq 60, semestr üçün 30, rüb üçün isə 20 kredit yığmalıdır mı?

Əyani əsasda təhsil alan tələbə normal halda bir tədris ilində 60, semestrdə 30, rübdə isə 20 kredit yığmalıdır. Çünki tədris proqramları bu məqsədlə işlənib hazırlanır. Tədris müəssisəsini dəyişən tələbə öz kurrikulum ehtiyaclarına uyğun gələn xaricdə təhsil və ya tədris planının müəyyənləşdirilməsində olan mürəkkəb xüsusiyyətlərin nəticəsində istisna hallarda bir az çox və ya az kredit yığa bilər. Belə kiçik fərqlər Tədris Müqaviləsində nəzərdə tutularaq təsdiqlənməlidir.

Müvəffəqiyyət qazana bilməyən tələbə yaxşı qiymət ala bilmədiyi dərslər üçün kredit ala bilər mi?

Müvafiq dərslər əsasında kredit ala bilmək üçün, tələbə həmin kursda müvəffəqiyyət qazanmalı və kafi qiymət almalıdır. Tədris müəssisəsi müstəsna prosedur çərçivəsində tələbəni spesifik modula əsasən kredit yığmaq tələbindən azad edə bilər. Bu zaman həmin tədris müəssisəsi konkret tədris ilində tələbənin qeydiyyatdan keçdiyi dərslərin proqramında nəzərdə tutulan məqsədlərə ümumi baxımdan nail olmasını bildirməlidir. Bu proses barədə ətraflı məlumat dəqiqliklə ifadə edilməlidir.

Xaricdə təhsil alan və orada imtahanlarda iştirak edən tələbə yerli universitetdə də həmin dövrü əhatə edən tədris planı üzrə keçirilən imtahanlarda (xaricdəki təhsil dövründə, həmin dövrdən sonra, şəxsən və ya elektron əsasda) iştirak etməlidirmi?

Xeyr, xaricdə sərf olunan tədris dövrü (imtahan və ya digər qiymətləndirmə formaları da daxil olmaqla) yerli universitetdəki müqayisə oluna bilən tədris dövrünü (eyni qaydada imtahanlar və ya digər qiymətləndirmə formaları da daxil olmaqla) əvəz edir.

Universitet tələbə tərəfindən müvəffəqiyyətlə keçilmiş, lakin Tədris Müqaviləsində göstərilməyən dərsləri tanımalıdır mı?

Xeyr, universitetin belə bir öhdəliyi yoxdur. Bütün əlaqədar dərslər Tədris Müqaviləsində göstərilməlidir. Tədris Müqaviləsinə dəyişikliklər edilə bilər və belə dəyişikliklər əlavə olaraq hər üç tərəfin (yerli universitet, mübadilə universiteti və tələbə) imzaları ilə təsdiq olunmalıdır.

İşdə yerləşdirmələr AKTS tərəfindən əhatə edilirmi?

Bəli, AKTS yalnız öyrədilən dərslərlə məhdudlaşmır. O, həm də işdə yerləşdirmələri də əhatə edir. İşdə yerləşdirmələr öyrənməНИИ nəticələri və AKTS kreditlərində öz əksini tapmış iş vaxtı ilə ifadə edilə bilər. Kreditlərin verilməsi isə, təbii ki, müvafiq qiymətləndirmələrdən sonra ОЛА bilər.

Doktorluq dərəcəsi üzrə təhsil mərhələsində kreditlərdən istifadə etmək olarmı?

Bəli, AKTS həm öyrədilən dərslərə, həm də araşdırmalara tətbiq oluna və beləliklə də doktorluq dərəcəsi üzrə təhsil mərhələsinə də şamil edilə bilər. Doktorluq dərəcəsi üzrə həyata keçirilən tədris, digər tədris formalarında olduğu kimi, AKTS kreditlərində ifadə olunan öyrənməНИИ nəticələri və iş vaxtı ilə ifadə oluna bilər.

Kreditlərin ayrılmasına bəzi nümunələr göstərə bilərsinizmi?

Cədvəl formasında olan bəzi nümunələr aşağıda verilmişdir:

1-ci nümunə – birinci mərhələ (Bakalavr) – üstünlük verilən (semestr və ya rüb sistemi və adi halda kreditlərin sayı)

1-ci il	10		10	60
	10		10	
	10		10	
2-ci il	20		20	60
3-cü il	5	5	10	60
	5	5	10	
Cəmi				180

**2-ci nümunə – birinci mərhələ (Bakalavr) – məqbul
(adi halda əsas kredit sayı)**

1-ci il	20		60
	10	10	
	15	5	
2-ci il	20	15	60
	25		
3-cü il	10	10	60
	10	10	
Cəmi			180

**3-cü nümunə – birinci mərhələ (Bakalavr) – məqbul
(dəyişən kredit sayı)**

1-ci il	16			60
	11			
	9			
	7			
	17			
2-ci il	23			60
	9	8		
	13	7		
3-cü il	5	14	22	60
	8	11		
4-cü il	21			60
	20			
	19			
Cəmi				240

Kreditlərin bölünməsində istifadə olunan **мцвафиг** təcrübədən çıxış edərək demək olar ki, müxtəlif fakültələrdən verilən kreditləri bir yerə toplamağı asanlaşdırmaq üçün tədris müəssisələri ümumən qəbul olunmuş sayda kredit sayından (məsələn: 5 və ya 6) istifadə etməlidirlər. Daha konkret nümunələrə nəzər salmaq üçün AKTS Fərqlənmə nişanından istifadə edən tədris müəssisələrinin internet səhifələrinə baxın.

Tələbənin çalışma yükü

Avropanın müxtəlif yerlərində fəaliyyət göstərən ali təhsil proqramları tələbənin çalışma yükünü müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif yanaşmalar işləyib hazırlayırlar. Sokrates proqramı çərçivəsində Avropa Komissiyası tərəfindən dəstəklənmiş və “Avropada Təhsil Strukturlarının Uyğunlaşdırılması”¹ adlı universitet layihəsi çərçivəsində ümidverici bir yanaşma sınaqdan çıxarılmışdır. Bu layihənin diqqət mərkəzi *öyrənməнин* nəticələri, ümumi və mövzu ilə əlaqədar bacarıqlardır. Layihə göstərir ki, tədris, öyrənmə və qiymətləndirmənin çalışma yükünə təsiri mövcuddur. Layihədə tələbənin çalışma yükünü müəyyənləşdirmək üçün dörd yanaşma göstərilir:

Dörd addım

Ümumi məqsədi həyata keçirmək, xüsusilə də tələbənin çalışma yükünün həqiqi olaraq qiymətləndirməyə yönələn yanaşmanın işlənilib hazırlanması üçün aşağıdakı *тядбирлярин* tətbiq olunması tövsiyə olunur:

I. Modulların/dərs vahidlərinin təqdimatı

Modullaşdırılmış və modullaşdırılmamış sistemlər mövcuddur. Modullaşdırılmamış sistemlərdə bir tədris ili üçün ümumi kredit sayının 60 olmasına baxmayaraq, hər dərs vahidində müxtəlif sayda kredit ola bilər. Bununla müqayisədə, modullaşdırılmış sistemlərdə dərs vahidləri/modullarda sabit çalışma yükü planlaşdırılır. Məsələn, 5 kredit və ya bundan bir neçə dəfə çox. Modul üzrə çalışma yükü ümumi tədris proqramının tərkib hissəsi olaraq tələbənin yerinə yetirməli olduğu çalışmaların ümumi

---

¹ Uyğunlaşdırma layihəsi ilə əlaqədar əlavə məlumatları Europa İnternet serverindən: http://europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html; əlaqələndirici institutların serverlərindən: (www.relint.deusto.es/TuningProject/index.htm) və ya Niderlandda yerləşən Groningen Universitetindən əldə etmək olar: (www.let.rug.nl/TuningProject/index.htm).

həcminə əsaslanır. Bu çalışmalar əldə olunması planlaşdırılan öyrənmənin nəticələri və həmin nəticələri əldə etmək üçün tələbəyə lazım olan vaxtla (iş saatları) ifadə olunur. Məsələn, 5 kreditlik modul üçün adi tələbə təxminən 125 saat çalışmalıdır.

II. Tələbənin çalışma yükünün hesablanması

Hər modul bir çox təlim çalışması əsasında işlənib hazırlanır. Həmin çalışmalar aşağıdakı aspektləri nəzərə alınmaqla təsvir oluna bilər:

- *Dərs növləri:* mühazirə, seminar, tədqiqat seminarı, tapşırıq dərsi, **търцби** **вя** laboratoriya işləri, istiqamətləndirilmiş fərdi çalışma, müəllimlə fərdi çalışma, müstəqil çalışma, təcrübə, yerləşdirmə, yerlərdə tədqiqat, layihə işi və sair.
- *Tədris çalışmasıının növləri:* mühazirələrdə iştirak, spesifik çalışmaların yerinə yetirilməsi, texniki və laboratoriya çalışmalarını yerinə yetirmək, tədqiqat işləri yazmaq, kitablar və tədqiqat işləri oxumaq, başqalarının işi ilə əlaqədar konstruktiv tənqid irəli sürməyi öyrənmək, icaslara sədrlik etmək və sair.
- *Qiymətləndirmə növləri:* şifahi imtahan, yazılı imtahan, şifahi təqdimat, test, tədqiqat işi, portfolio, dissertasiya, təcrübədən sonrakı hesabat, yerlərdə tədqiqat işi ilə əlaqədar hesabat, ardıcıl qiymətləndirmə və sair.

Müəllimlər hər bir dərs vahidini/modulu başa vurmaq üçün tələb olunan iş müddətini müəyyən edirlər. Vaxtla ifadə olunan iş yükü dərs vahidi üçün mövcud olan kredit sayına uyğun gəlməlidir. Müəllimlər mövcud vaxtdan optimal istifadə etmək üçün münasib strategiyalar işləyib hazırlamalıdırlar.

III. Tələbələrin qiymətləndirilməsi vasitəsilə müəyyən olunan iş yükünün yoxlanılması

Müəyyən olunan iş yükünün müvafiqliyini yoxlamaq üçün müxtəlif metodlar mövcuddur. Ən çox istifadə olunan metod tədris prosesində və ya dərş proqramının yekununda tələbələr tərəfindən doldurulan sorğu vərəqələrindən istifadədir.

IV. İş yükünün və (ya) təlim çalışmalarının uyğunlaşdırılması

Monitoring prosesinin nəticələri və ya dərslər materiallarının tərkibi iş yükünün və (ya) dərslər vahidinin/modulunun təlim çalışmalarının növlərinin uyğunlaşdırılması zamanı istiqamətverici ola bilər. Modullaşdırılmış modeldə tədris materiallarının həcmi və (ya) tədris növlərinə, tədris və qiymətləndirmə çalışmalarına uyğunlaşdırmaq vacib ola bilər. Çünki belə hallarda kreditlərin sayı sabit olur (məsələn; bizim nümunəmizdə 5 və ya bundan bir neçə dəfə çox). Modullaşdırılmayan modeldə də kreditlərin sayı dəyişdirilə bilər. Lakin bu, təbii ki, digər vahidlərə təsir göstərəcəkdir. Çünki tədris proqramında nəzərdə tutulan kreditlərin ümumi sayı sabit olur (məsələn; hər semestr üçün 30 kredit, hər tədris ili üçün 60 kredit və sair). Monitoring zamanı hesablanmış iş yükünün faktiki iş yükü ilə uyğun gəlmədiyi ortaya çıxarsa, iş yükünün və (ya) işin uyğunlaşdırılması istənilən halda vacibdir.

Uyğunlaşdırma layihəsində iş yükünün uyğunlaşdırılması və bu barədə qərarların verilməsi zamanı faydalı olan iki forma təqdim edilir. Birinci forma müəllimin tədris modulunu planlaşdırması və tələbənin müvafiq iş saatlarının müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir. İkinci forma isə tələbənin modula sərf etdiyi faktiki vaxtı göstərməsindən ibarət olmaqla müəyyənləşdirilmiş iş yükünün reallığa uyğunluğunu yoxlamaq imkanı verir.

Tədris modulunu planlaşdırma forması

Standart forma

Tamamlanmış nümunə

Tədris modulu üzrə iş yükünü yoxlama forması

Standart forma

Tamamlanmış nümunə (tələbə)

Tez-tez verilən suallar

Dərs vahidi/modulu üçün ideal həcm nə qədərdir?

Bu məsələ pedaqoq heyətindən asılıdır. Bununla belə, tələbənin tədris proqramını **БЮЛМЯМЯК** üçün vahidləri həddən artıq **АЗАЛТМАМАГ** tövsiyə olunur. O da tövsiyə olunur ki, öyrənmə prosesində tələbənin qarşısında maneələr yaratmamaq üçün vahidləri həddən artıq **АРТЫРМАМАГ** lazımdır.

Öyrənməнин nəticələri və bacarıqlar

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, öyrənmənin nəticələri bacarıqların toplusundan ibarətdir. Orada tələbənin **ТЯЦСИЛ МЦДДЯТИНИН** uzun və ya qısa olmasından asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini bitirdikdən sonra nə biləcəyi, nə öyrənəcəyi, nə başa düşəcəyi və ya nəyi yerinə yetirə biləcəyi ifadə olunur. Öyrənmə nəticələri çalışma dövrünə, məsələn birinci və ya ikinci proqram mərhələsinə və ya bir dərs vahidi/moduluna işarə edə bilər. Öyrənmənin nəticələri kredit verilməsinin tələblərini dəqiqliklə müəyyənləşdirir. Onlar pedaqoq heyəti tərəfindən formalaşdırılır. Təbii olaraq, fərdi tələbə tərəfindən əldə olunan qabiliyyətlər ifadə olunmuş öyrənmə nəticələrindən kənara çıxma da bilər.

Qabiliyyətlər atributların, bacarıqların və münasibət tərzlərinin dinamik kombinasiyasını ifadə edir. Onlar mövzu-spesifik və ya ümumi xarakterli ola bilərlər. Qabiliyyətlərin möhkəmləndirilməsi tədris proqramlarının məqsədidir. Qabiliyyətlər müxtəlif mərhələlərdə qiymətləndirilməli və fərqli modullar/dərs vahidləri çərçivələrində formalaşdırılmalıdırlar.

Çalışma proqramları vahid bloklara və ya qruplara bölünür. Onlar da öz növbəsində dəqiqləşdirilmiş öyrənmə nəticələrinə (bilik, bacarıqlar və anlayışlar) uyğun gəlməlidirlər.

Universitetlərin hər bir dərs vahidi üçün öyrənmə nəticələrini və qabiliyyətləri təsvir etmələri təşviq edilir. Məlumatlar toplusu/ Dərslərin kataloqu barədə bölməyə nəzər yetirin. Lakin bu da bir faktır ki, öyrənmənin nəticələrinin yazılması əksər ölkələrdə universitet heyəti üçün yeni bir çalışmadır. Fərqli dillərdə və mədəni şəraitlərdə öyrənmə nəticələrini yazmaq və onlardan istifadə etmək barədə təcrübələrin bölünməsinə və bu barədə təlimatların verilməsinə

aşkar ehtiyac vardır. İlk addım olaraq Təlimatın oxucularına Uyğunlaşdırma Layihəsinə və 1-2 iyul 2004-cü il tarixlərində Edinburqda keçirilmiş «Öyrənməнин nəticələrindən istifadə» barədə Bolонийа seminarının internet səhifəsinə nəzər yetirmək tövsiyə edilir.²

Tez-tez verilən suallar

Dərs vahidlərini/modullarını və çalışma proqramlarını əhəmiyyətli olaraq onların tərkib hissələri ilə ifadə etmək əvəzinə, öyrənmə nəticələri vasitəsilə ifadə etməyin üstünlüyü nədədir?

Yekun təhlildə, təhsilin nəticəsi tələbələri cəmiyyətdə fəal və müsbət rol oynamağa hazırlamaqdır. Öyrənmə prosesinin nəticələri öyrənməнин nəticələrində pedaqoq heyətinin həmin nəticələri əldə etmək üçün istifadə etdiyi vasitələrdən daha çox, tələbənin bilik, anlayış və qabiliyyətləri baxımından vurğulanır. Başqa sözlə, öyrənmənin nəticələrindən istifadə pedaqoq heyətinin işinə əsaslanan sistem anlayışından tələbənin ehtiyaclarının nəzərə alındığı və nəticə istiqamətli yanaşmaya keçidi ifadə edir.

Öyrənmə nəticələri və qabiliyyətləri arasındakı əlaqə nədən ibarətdir?

Spesifik tədris proqramı və ya dərs vahidi/modulunun öyrənmə nəticələri qabiliyyətlər formasında ifadə edilir.

Öyrənmə nəticələrinin qabiliyyətlər formasında ifadə edilməsinə konkret nümunə göstərə bilərsinizmi?

Aşağıda bir neçə nümunə verilmişdir.

Tarix sahəsində mövzu-spesifik qabiliyyətlərə nümunə:

Dərs vahidi/modulunun sonunda tələbə fənnin əsas qaydalarına uyğun olaraq mətn və sənədləri düzgün olaraq şərh edə və müvafiq fikirlər irəli sürə bilmək qabiliyyətini nümayiş etdirməlidir.

Fizika sahəsində mövzu-spesifik qabiliyyətlərə nümunə:

---

² <http://www.bologna-edinburgh2003.org.uk/library.asp> və xüsusilə də “Səviyyələrin, öyrənmə nəticələrinin və qiymətləndirmə meyarlarının əlaqələndirilməsi” adlı, Ekster Universitetinin əməkdaşı Cenni Moon tərəfindən konfransda təqdim edilmək üçün yazılmış tədqiqat işi.

Tələbə dərslər vahidi/modulunun sonunda optoelektronikanın əsas cihazlarının, fiber-optik kabellərin, maye-kristal təsvirlərin, ikiqütblü və səth tranzistorlarının və MOS işıq buraxan diodların funksiyalarını izah edə bilməlidir.

Ümumi qabiliyyətlərə nümunə:

Dərs vahidi/modulunun sonunda internet kompüter axtarışları vasitəsi ilə informasiyanın bərpası da daxil olmaqla, tələbə ilkin və ikinci dərəcə əhəmiyyətli informasiya mənbələri ilə əlaqədar informasiyanın bərpası sahəsində bacarıqlarını nümayiş etdirə bilməlidir.

AKTS Qiymətləndirmə Ölçüsü

Qiymətləndirmə öyrənmə prosesinin vacib və həssas bir tərkib hissəsidir. Qiymətləndirmə Avropada mövcud olan müxtəlif təhsil sistemlərinin geniş mədəni və pedaqoji ənənələrinə malikdir. Bir tədris müəssisəsindən digərinə keçən tələbələrin və məzunların ehtiyaclarına cavab verə bilmək məqsədilə, qiymətlərin bir sistemdən digərinə asan transferinə şərait yaratmaq üçün ölkədə istifadə olunan qiymətləndirmə sistemlərini daha da şəffaflaşdırmaq lazımdır.

AKTS çərçivəsində, fərqli ölkə sistemlərinə müvafiq olaraq verilən qiymətlərin başa düşülməsini və müqayisəsini asanlaşdırmaq üçün müvafiq qiymətləndirmə cədvəli işlənib hazırlanmışdır. Burada heç bir ölkədə istifadə olunan sistemə istinad edilmir və məqsəd eyni sistem daxilində digər tələbələrə münasibətdə tələbənin qabiliyyətlərinin obyektiv olaraq qiymətləndirilməsidir.

AKTS-in qiymətləndirmə cədvəli tələbənin verilmiş qiymətləndirmədəki yerinə, başqa sözlə, digər tələbələrə münasibətdə nümayiş etdirdiyi biliklərə əsaslanır. AKTS sistemi tələbələri geniş qruplara ayırır və beləliklə də, ГИЙМЯТЛЯНДИРМЯНИ sadələşdirir. AKTS qiymətləndirmə sisteminin əsasını belə qruplaşdırma təşkil edir.

AKTS sistemində qiymətləndirmə zamanı tələbələr ilkin olaraq imtahanlardan keçən və keçə bilməyən qruplara bölünür. Daha sonra bu iki qrupun bilikləri ayrılıqda qiymətləndirilir. İmtahanlardan keçənlər beş alt-qrupa bölünür: Ən yaxşı 10% - A, növbəti 25% - B, sonrakı 30% - C, daha sonrakı 25% - D, yerdə qalan 10% isə E qiyməti alır.

Keçid qiyməti ala bilmək üçün tələb olunan biliklərə yiyələnmə bilməyənlər iki alt-qrupa bölünürlər: FX (pis qiymət alaraq imtahandan keçə bilməyənlər – kredit verilməzdən əvvəl əlavə

çalışma tələb olunur) və F (pis qiymət alaraq imtahandan keçə bilməyənlər – əhəmiyyətli dərəcədə əlavə çalışma tələb olunur). Belə qiymətləndirmə vasitəsilə, keçid balını toplamış kimi qiymətləndirilən tələbələr və tələb olunan bilik və bacarıqlara açıq-aşkar yiyələnə bilməyən tələbələr arasında fərqləndirmə aparmaq mümkündür.

AKTS-in qiymətləndirmə vasitəsi cədvəl formasında da ifadə edilə bilər:

A K T S qiyməti	Adi qaydada qiymət ala bilən tələbənin faizi	Qeydlər
A	10	“Əla” və ya “Yaxşı” kimi qiymətləndirmə xarakterli sözlərdən istifadə AKTS Qiymət Transferi Sistemində işlənən faiz əsaslı ГИЙМЯТ l ə n d i r m ə y ə u y ğ u n g ə l m ə d i y i n ə g ö r ə a r t ı q t ö v s i y ə e d i l m i r .
B	25	
C	30	
D	25	
E	10	
FX	--	Pis qiymət alaraq imtahandan keçə bilməyənlər. İmtahandan keçmək üçün əlavə olaraq çalışma tələb olunur.
F	--	Pis qiymət alaraq imtahandan keçə bilməyənlər. İmtahandan keçə bilmək üçün əhəmiyyətli dərəcədə çalışma tələb olunur.

AKTS qiymətlərini müəyyənləşdirmək üçün lazım olan əsas tələblər aşağıdakılardan ibarətdir: kifayət qədər ətraflı ilkin informasiya, etibarlılığı yəqinləşdirmək üçün kifayət həcmdə əlavə məlumatlar; müvafiq statistik metodlar və cədvəldən istifadə vasitəsilə əldə olunmuş nəticələrin müntəzəm olaraq keyfiyyət yoxlamalarından keçirilməsi.

Qiymətlərlə ifadə olunan fərqləndirmə dərəcələri yalnız ölkədən-ölkəyə deyil, bir çox hallarda bir ölkə daxilində və ya hətta bir tədris müəssisəsi daxilində də kəskin fərqlənir.

Qiymətlərin AKTS qiymətləri formasında ifadə olunması yerli qiymətlərin yüksək dərəcədə fərqləndirildiyi hallarda sadədir. Bununla belə, yerli qiymət dərəcələri AKTS qiymətləndirmə ölçülərindən çox da fərqlənməyən bir çox nümunələr də mövcuddur. Bu hallar, ilkin qiymətləndirmə məlumatlarının qiymətləndirmə siyahısıНЫН müəyyənləşdirməyə imkan verə bilməsindən asılı olaraq iki kateqoriyaya бюлцнцр. Orijinal qiymətləndirmə vasitəsilə qiymətləndirmə siyahısı təmin olunursa, bu dərəcələndirmə birbaşa olaraq müvafiq AKTS qiymətinin verilməsi üçün istifadə oluna bilər.

AKTS qiymətlərinin müəyyənləşdirilməsində əsas kimi istifadə olunan qrupun ölçüsü xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Eyni dərs vahidi/modulu üçün çoxlu sayda tələbənin qiymətləri müəyyənləşdirilərkən, qiymətləndirilmənin nəticələri birbaşa olaraq AKTS qiymətlərinin əldə edilməsi üçün istifadə oluna bilər. Məntiqi qiymətləndirmə üçün tələb olunan minimum say kimi, keçid qiyməti alan ən azı 30 nəfərdən ibarət olan tələbə qruplarından istifadə etmək tövsiyə edilir. Bununla belə, daha çoxsaylı qruplardan istifadə etmək tövsiyə edilir.

Qruplardakı tələbələrin kifayət sayda olmadığı hallarda tədris müəssisələrinin istifadə edə biləcəyi müxtəlif strategiyalar mövcuddur. Fərqli sessiyalarda müxtəlif, lakin əlaqədar modullar üzrə əldə edilmiş qiymətlər müvafiq ölçülü qrupların əldə olunması üçün müxtəlif variantlarda toplana bilər. Məsələn, təcrübədən məlumdur ki:

- Oxşar səviyyəli bir neçə dərs vahidi/modullar üzrə əldə edilən qiymətlər çox vaxt oxşar paylanma ilə müşayiət olunur.
- Qiymətlərin beş illik dövr üzrə paylanması ilə **бярэбяр** nəticə əldə etmək ehtimalı yüksəkdir.

Ali tədris müəssisələri bütün tələbələrinə AKTS qiymətləri verməyə və digər müəssisələr tərəfindən verilmiş AKTS qiymətlərini nəzərə almağa səy göstərməlidirlər. AKTS

qiymətləndirmə dərəcəsi müxtəlif qiymətləndirmə sistemlərində şəffaflığı artırmaq üçün işlənilib hazırlanmış və bütün mümkün halları əhatə edə bilməz. Ona görə də, müəyyən dərəcədə elastiklik bütün hallarda tövsiyə edilir.

Tez-tez verilən suallar

AKTS Qiymət Transferi Ölçüsündən istifadə AKTS cərcivəsində məcburidirmi?

Ölçüdən istifadə təkidlə tövsiyə edilir. Bununla belə, ölçüdən istifadə AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üçün məcburi deyildir.

Yalnız məqbul və ya qeyri-məqbul qiymətləndirmədən istifadə edilən sistemlərlə necə işləmək olar?

Aydındır ki, qiymətləndirmə ölçüsündə yalnız məqbul/qeyri-məqbul və ya keçid həddi meyarına əsaslanan yerli sistemlərin qiymətləndirməsi çətindir. Belə hallarda keçid göstərilməlidir. Məsələn, qiymətlərin göstəriləndiyi sütunda “M” hərfi və ya “məqbul” sözü yazılır. Yalnız məqbul/qeyri-məqbul və ya keçid həddi meyarlarından istifadə edən belə tədris müəssisələri bu barədə informasiyanı aydın formada öz Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda göstərməlidirlər. Ona görə ki, bu hal daha fərqli qiymətləndirmə sistemindən istifadə edən tədris müəssisəsinə geri qayıdan qısamüddətli tələbələrin qiymətlərinin tanınmasına təsir edə bilər.

Dərs vahidini/modulunu keçid qiyməti alaraq keçə bilməyən tələbələrin faizini göstərmək məcburidirmi?

Bu məcburi deyildir. Lakin qiymətləndirilmiş dərslərin hər biri üçün keçid qiyməti ala bilməyən tələbələrin faizini göstərməklə şəffaflığı artırmaq olar. Bu faizin Qiymət Cədvəllərinə daxil edilməsi tövsiyə edilir.

Ölkədə istifadə olunan qiymətləndirmə sistemində AKTS qiymətləndirmə ölçüsündə istifadə olunan beş hərfdən az keçid qiyməti olduqda (müvəffəqiyyət qazanan tələbələr üçün) nə etməli?

Tədris müəssisəsi öz qiymətlərini AKTS qiymətləndirmə ölçüsünə **бярэбяр** uyğunlaşdırmağa nə qədər yaxın olarsa, qiymətləndirmə prosesi bir o qədər də asan olardı. Başqa

hallarda, müvafiq qərarlar tələbələrə qarşı ədalətsizlik etməməklə yerli qiymətlərin paylanma formasına uyğun olaraq verilməlidir.

Ömürlük təhsildə AKTS-in yeri

Heç də bütün tələbələr adi dərəcə proqramlarında qeydiyyatdan keçmiş əyani tələbə olmurlar. Sadəcə olaraq, bir dərs və ya modul üzrə təhsil alan yuxarı yaşlı tələbələrin sayı get-gedə artmaqdadır. Davamlı Peşəkar Təkmilləşdirmə kimi belə dərslər, rəsmi kvalifikasiyalarla əlaqələndirilməyə bilər. Ali tədris müəssisələrindən kənarında fərdi çalışma, iş və ya həyat təcrübələri vasitəsi ilə əldə olunan qiymətli bacarıqlar və qabiliyyətlərə malik olan çoxlu sayda insanlar vardır. Qeyri-ənənəvi üsullarla təhsil almış tələbələrin AKTS-la təmin olunan şəffaflıq və tanınmadan faydalana bilməməsi üçün heç bir əsas yoxdur.

Bu xarakterdən olan fərqli təhsil kreditlə necə ifadə oluna bilər və arzu edildikdə, rəsmi kvalifikasiya üçün necə qiymətləndirilə bilər? Buna AKTS-in iki əsas parametrini tətbiq etməklə nail olmaq olar: çalışma yükü və öyrənmənin nəticələri. Hər növdə olan təhsil öyrənmənin nəticələri ilə ifadə oluna bilər və kreditlə ifadə oluna bilən çalışma yükü (reallığa əsaslanan/ortalama) tələb edir.

Ortada olan əsas məsələ isə, əsaslandırılma və sertifikatlaşdırma. Öyrənmənin nəticələri və veriləcək kreditlərin sayını kim müəyyənləşdirir? Ali təhsil məsələsinə gəldikdə cavab aydındır: Avropada fəaliyyət göstərən universitetlər və digər ali tədris müəssisələri əyani tələbələr və ya rəsmi çərçivədən kənarında əldə edilmiş bilik və bacarıqların tanınmasına çalışan qeyri-ənənəvi tələbələr olmasından asılı olmayaraq, öyrənmənin nəticələrini müəyyənləşdirmək qiymətləndirmək, eləcə də kredit vermək üçün müvafiq səlahiyyətlərə malikdirlər.

Universitetlər öz çərçivələrindən kənarında əldə olunan öyrənmə nəticələrini təqdim etdikləri rəsmi dərəcə proqramları vasitəsi ilə əldə olunan və müqayisə oluna bilən kreditlərlə əlaqələndirmək

imkanlarına malikdirlər. Başqa sözlə, onlar istinad nöqtəsi olaraq öz rəsmi proqramlarından istifadə etməklə istisna hallar müəyyənləşdirə bilirlər.

Universitetlərin muxtar statusunu nəzərə alaraq, verilən kredit dəyəri (istisnalar) proqramdan-proqrama dəyişə bilər. 2004-2005-ci illərdə AKTS Fərqləndirmə Nişanından istifadə edən tədris müəssisələri arasında müxtəlif öyrənmə növlərinə verilən kreditlərlə əlaqədar təcrübə mübadiləsi aparmaq məqsədilə pilot layihə həyata keçirilməyə başlanmışdır. Bu pilot layihə çərçivəsində Avropada müəyyən bacarıq və qabiliyyətlərə hansı hallarda obyektiv kredit dəyəri vermək məsələsi də araşdırılır. Məsələn, bir qrup universitet müəyyən səviyyələrdə olan dil bacarıqlarına eyni kredit dəyəri vermək barədə razılığa gələ bilirlər.

AKTS çərçivəsində rəsmi, qeyri-rəsmi və adi təhsildə əldə olunan təhsil nəticələri ilə əlaqədar çalışma yükünü sənədləşdirmək üçün müvafiq vasitələr təmin edilir.³ Bu zaman heç bir yeni sənəd təqdim olunmalı deyil. Məsələn, AKTS Qiymət Cədvəli öyrənmənin harada baş verməsindən və öyrənmə prosesinin necə təşkil olunmasından asılı olmayaraq tələbənin öyrəndiklərini təsvir etmək üçün istifadə oluna bilər.

Tez-tez verilən suallar

---

³ **Ömürбойу** təhsil (ÖT) istənilən növdə olan institut, qurum və ya yerlərdə rəsmi, qeyri-rəsmi və ya adi təhsil çərçivəsində əldə olunan bütün öyrənmə və təlim növlərini əhatə edir. Rəsmi təhsil isə təhsil və təlim institutlarında baş verir və tanınmış diplomlar və digər sənədli kvalifikasiyaların digər növləri ilə nəticələnir. Qeyri-rəsmi təhsil isə əsas təhsil və təlim sistemlərindən kənarında baş verir və rəsmi sertifikatlaşdırma tələb etmir. Adi təhsil isə öz növbəsində gündəlik həyatın təbii nəticələrindən ibarətdir. Rəsmi və qeyri-rəsmi təhsildən fərqli olaraq, adi təhsil mütləq olaraq məqsədli öyrənmədən ibarət deyil və maraqlı şəxslər tərəfindən onların öz bilik və bacarıqlarını artırmaq kimi qiymətləndirilməyə bilər.

***Mənim təhsil aldığıım/fəaliyyət göstərdiyim universitet
Ömürбойу təhsil baxımından AKTS-ın daha da
təkmilləşdirilməsi işində necə iştirak edə bilər?***

AKTS Fərqləndirmə Nişanı verilmiş qurumlar öz Sokrates-Erasmus Milli Agentliklərinə “AKTS-da Ömürбойу Təhsil Qrantı” üçün müraciət edə biləcəklər. Həmin qurumlar Qrant vasitəsi ilə “Ömürбойу Təhsil üzrə AKTS Pilot Layihəsinə” və qoşula biləcək və rəsmi, qeyri-rəsmi, adi öyrənmə vasitəsilə əldə olunan öyrənmə nəticələri və qabiliyyətlərinin tanınması sahəsində kredit əsaslı mexanizmləri sınaqdan keçirə biləcəklər. Belə iştirak maraqlı universitetlərə öz regionlarında təhsil mərkəzləri olmaqda yardım edəcək, peşəkar həyatdan və digər qeyri-ənənəvi öyrənmə mühitlərindən olan tələbələrə çıxış imkanlarını artırıraqdır.

AKTS-in əsas sənədləri

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu

AKTS-da Tələbə Ərizə forması

AKTS-da tədris müqaviləsi

AKTS-da tanınma vərəqəsi

AKTS-da Qiymət Cədvəli

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu ən əsas AKTS sənədidir. Bu sənəd bütün tələbə və pedaqoqların (yerli və xarici) ДЯРС proqramlarını başa düşməsinə və müqayisələr apara bilməsinə asanlaşdırmalı və onları zəruri institusional, elmi və praktik məlumatlarla təmin etməlidir.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu yalnız mobil tələbələr üçün xüsusi təlimatnamə xarakteri daşımır. Həmin sənəd bütün tələbələr – yerli və eyni zamanda mübadilə tələbələri tərəfindən istifadə olunmalıdır. Universitet bu sənədin formatını özü müəyyənləşdirir və onu bütöv və ya hissələr formasında nəşr etdirmək qərarını özü verir. Təkidlə tövsiyə edilir ki, bu sənəd bütün tərkib hissələri ilə birlikdə internetdə yerləşdirilsin və görmə cəhətdən əlilliyi olanlar üçün də əldə oluna bilən formatda mövcud olsun. Sənəd müntəzəm olaraq ən azı ildə bir dəfə yenilənməlidir. Bundan əlavə, sənədin internet versiyası müəssisənin internet sahifəsindən minimum zəhmət hesabına asanlıqla əldə oluna bilməlidir.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda yalnız çalışma proqramları və onların dərslər vahidləri və modullarının siyahısı və təsviri deyil, eyni zamanda tələbənin müəyyən tədris müəssisəsində, spesifik proqramda çalışması və ya müəyyən modullar üzrə qeydiyyatdan keçməsi qərarlarını verə bilməsi üçün

ona lazım olan bütün müvafiq məlumatlar verilməlidir. Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu zəruri əhəmiyyət daşıyır. Ona görə ki, həmin sənəddə çalışma proqramları barədə bütün vacib məlumatlar verilir və tələbələr öz dərslərini seçməzdən əvvəl onunla tanış olmalıdırlar.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu yerli tədris dilində və ingilis dilində (və ya yalnız ingilis dilində tədris olunan proqramlar üçün) internetdə yerləşdirilməli, bir və ya bir neçə kitabça formasında nəşr edilməlidir. Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda aşağıdakı yoxlama siyahısında verilmiş bütün məlumatlar yerləşdirilməlidir.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu üçün yoxlama siyahısı

Birinci hissə: tədris müəssisəsi barədə məlumatlar

- Adı və ünvanı
- Tədris təqvimi
- Elmi rəhbərliyi
- Tədris müəssisəsinin ümumi təsviri (növlər və statusu da daxil olmaqla)
- Təqdim olunan dərəcə proqramlarının siyahısı
- Qəbul olunma/qeydiyyat prosedurları
- Universitetin əsas sənədləri (xüsusilə də tanınma prosedurları)
- AKTS üzrə institusional əlaqələndirici

İkinci hissə: dərəcə proqramları barədə məlumatlar

A) Ümumi təsvir

- Verilən kvalifikasiya
- Qəbul üzrə tələblər
- Təhsil **ВЯ** peşə məqsədlər

- Əlavə təhsil imkanları
- Kreditlər barədə məlumatlar da daxil olmaqla dərş strukturunuНУН diaqramı (illik 60 kredit)
- Yekun imtahan (keçirilirsə)
- İmtahan və qiymətləndirmə barədə qaydalar
- AKTS üzrə fakültə əlaqələndiricisi

A) Ayrı-ayrılıqda dərş vahidlərinin təsviri

- Dərşin adı
- Dərşin kodu
- Dərşin növü
- Dərşin səviyyəsi
- Dərşin hansı kursa aid olması
- Semestr/rüb
- Kreditlərin sayı
- Mühazirəçinin adı
- Dərşin məqsədləri (yaxşı olardı ki, öyrənməНИН nəticələri və qabiliyyətləri formasında ifadə edilsin)
- Dərş üzrə qeydiyyatdan keçmək üçün tələb olunan ilkin şərtlər
- Dərşin tərkibi
- Təvsiyə olunan oxu materialları
- Tədris metodları
- Qiymətləndirmə metodları
- Tədris dili

Üçüncü hissə: tələbələr üçün ümumi məlumatlar

- Yaşayış xərci
- Mənzil
- Yemək
- Tibb xidməti göstərən təsisatlar
- Xüsusi ehtiyacları olan tələbələr üçün təmin olunan təsisatlar
- Sığorta
- Tələbələrə göstərilən maliyyə dəstəyi

- Tələbə işləri üzrə ofis
- Dərs çalışma təsisatları
- Beynəlxalq proqramlar
- Mobil tələbələr üçün praktik məlumatlar
- Dil dərsləri
- Təcrübə imkanları
- İdman kompleksləri
- Dərskənkar və istirahət imkanları
- Tələbə təşkilatları

Tez-tez verilən suallar

Universitetin Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu bütövlükdə bir kitab formasında nəşr olunmalıdırmi?

Xeyr, bütün məlumatları hər bir tələbə (yerli və xarici) əldə edə bilərsə, universitet kataloqun formatı və onu hissə-hissə və ya bütöv bir material formasında nəşr etdirmək barədə qərar verməkdə sərbəstdir. Cari dövrdə tələbələrin məlumat əldə etməsi üçün mövcud olan **тядбирляр** bu barədə qərarın verilməsinə təsir göstərəcək və ya belə bir qərar həmin **тядбирлярля** müəyyənləşdiriləcəkdir. Bu baxımdan, bəzi tədris müəssisələri universitet, pedaqoq heyəti və fakültələr barədə məlumatları ayrı-ayrılıqda nəşr edirlər. Yoxlama siyahısında verilmiş bütün məlumatların bir və ya daha çox nəşr vasitəsində verilməsi şərti ilə, AKTS nəşr materiallarının forması, ölçüsü və ya sayı barədə heç bir tələb irəli sürmür.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunu yalnız internetdə yerləşdirmək məqbuldurmu?

Bəli. Bir şərtlə ki, internet səhifəsinə asan çıxış imkanı mövcud olsun. Tövsiyə edilir ki, Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunun əvvəlki versiyaları əvvəlki illər ərzində görülən işlər barədə məlumatların təmin olunması və bu işlərin tanınmasını asanlaşdırmaq üçün müvafiq dövr ərzində internetdə saxlansın.

İnternetdə yerləşdirilmək üçün Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunun (XML-ə əsaslanan) işlənilib hazırlanması barədə Təlimat 2005-2006-cı tədris ilinin başlanmasından əvvəl təqdim olunacaqdır. Hamı tərəfindən qəbul olunan elektron formatdan istifadə internetdə keçirilən axtarışları əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdıracaqdır.

Yoxlama siyahısının bütün elementlərini daxil etmək vacibdirmi?

Bəli. Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda cari və potensial tələbələri, ölkənizdən və xaricdən olan tərəfdaşlarınızı məlumatlandırmaq, ИСТИГАМЯТЛЯНДИРМЯК və onlara yardım etmək məqsədi ilə müvafiq məlumatlar daxil edilməlidir.

“Universitetin əsas sənədləri (xüsusilə də tanınma prosedurları)” dedikdə nə nəzərdə tutulur?

Burada ədalətli tanınma və bərabər münasibəti təmin etmək üçün həyata keçirilən prosedurlar, AKTS sənədlərinin (Tədris müqaviləsi, Qiymət cədvəli) haradan və necə əldə oluna bilməsi barədə qısa məlumatlar verilməlidir.

Toplunun orijinalı bütövlükdə ingilis dilində mövcud olmadıqda onu tərcümə etmək vacibdirmi?

Bəli. Bu əlavə zəhmət kimi görünə bilər, lakin AKTS-in məqsədi cari və potensial tələbələri, eləcə də ölkənizdən və xaricdən olan tərəfdaşlarınızı müvafiq məlumatlarla təmin etməkdir. Özünüzü öz mobil tələbələri üçün lazım olan dərslərin müvafiqliyi, səviyyəsi, tərkibi, qiymətləndirmə meyarları və ümumi təşkilati strukturu barədə təsəvvürlər yaratmalı olan və 30 fərqli ölkədə fəaliyyət göstərən professorun yerinə qoyun. Bu zaman Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunu ingilis dilinə tərcümə etməyin zəruriliyini qəbul edəcəksiniz. Eyni vəziyyət sizin tədris müəssisənizdə dərəcə (birinci, ikinci və ya üçüncü mərhələlərdə) almaq məqsədilə təhsil almağı götür-qoy edən və **сонда** sizin dilinizi öyrənmək istəyə bilən xarici tələbələr üçün

də keçərlidir. Onların, həm də harada təhsil almaq barədə məlumatlı qərar verə bilmələri üçün tərcümə olunmuş məlumatlara ehtiyacları vardır. Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunun bütövlükdə tərcümə olunması **AKTS Fərqləndirmə Nisəninin** verilməsi üçün tələb olunan şərtlərdən biridir.

Bütöv toplunu hər il tərcümə etmək həddən bahalı və çoxlu zəhmət tələb edirmi?

Birinci hissə (tədris müəssisəsi barədə məlumatlar) və ikinci hissəni (tələbələr üçün ümumi məlumatlar) yalnız bir dəfə tərcümə etmək və daha sonra müntəzəm olaraq yeniləmək lazım ola bilər. İkinci hissənin A bölməsi (dərəcə proqramlarının ümumi təsviri) hər mərhələ üçün (bakalavr, magistratura, doktorantura) adətən bir neçə səhifədən ibarət olur və orada edilən dəyişikliklər çox tez-tez baş vermir. İkinci hissənin B bölməsi (ayrı-ayrılıqda dərs vahidlərinin təsviri) adətən hər dərs vahidi üçün ən çoxu bir səhifədən ibarət olur və onları ildə bir dəfə yeniləmək və tərcümə etmək tələb olunur. Bu vəzifə maraqlı fakültələr üçün asan olmalıdır. Təqdim etdikləri imkanların lazımi səviyyədə təqdimatı onların da maraqlarında olmalıdır.

AKTS Sokrates-Erasmusda iştirak edən universitetlər üçün məcburidirmi?

Xeyr. Bununla belə, Erasmus çərçivəsində hərtərəfli və şəffaf elmi tanınma tələb olunur. AKTS-dan istifadə isə, öz növbəsində belə tanınmanı təmin etmək üçün müvafiq və birbaşa imkanlar yaradır.

Tam elmi tanınma o deməkdir ki, yerli universitet xaricdə keçirilən təhsil dövrünü (imtahanlar və (ya) digər qiymətləndirmə formaları da daxil olmaqla) tərkib fərqlərinin ola biləcəyinə baxmayaraq, öz balansında keçirilən və müqayisə oluna bilən təhsil dövrünü (imtahanlar və (ya) digər qiymətləndirmə formaları da daxil olmaqla) əvəzləyə biləcək keyfiyyətdə tanıyır. Müvafiq tədris proqramını müəyyənləşdirə bilmək üçün, tələbənin xaricdə

keçəcəyi dərslərin tərkibi barədə məlumatlar əldə edə bilməsi zəruridir. Xaricdə alınan təhsil müddəti bitdikdə, qəbul edən universitet müvafiq tələbəni və yerli universiteti razılaşdırılmış təhsil proqramının başa çatdırılmasını təsdiq edən və tələbənin keçdiyi dərslər/modullar, eləcə də onların ətraflı nəticələri barədə məlumatların daxil edildiyi qiymət cədvəli ilə təmin etməlidir.

AKTS Fərqləndirmə Nişanı üçün AKTS Qiymətləndirmə ölçüsündən istifadə məcburidirmi?

AKTS Qiymətləndirmə ölçüsündən istifadə təkidlə tövsiyə olunur, lakin AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üçün məcburi tələb deyildir. Hər bir halda, yerli qiymətləndirmə sisteminin izahının verilməsi tövsiyə olunur.

Tələbə Ərizə forması

AKTS tələbə ərizə forması təhsillərinin müəyyən dövrünü başqa bir ölkədə yerləşən universitetdə keçirəcək mobil tələbələr üçün işlənib hazırlanmışdır. Başqa universitetdə dərəcə üzrə təhsil almaq istəyən tələbələr maraqlı tədris müəssisəsinin adı prosedurlarına müvafiq olaraq qeydiyyatdan keçməli və digər ərizə formalarını doldurmalıdır.

Tələbə ərizə formasında mobil tələbə haqqında perspektivdə qəbul edəcək universitet üçün lazım olan bütün zəruri məlumatlar daxil edilir. Tədris müəssisəsi ərizəçi tələbə haqqında əlavə məlumatlar (məsələn: mənzil, xüsusi sağlamlıq tələbləri barədə və sair) tələb edirsə, bu zaman həmin məlumatlar əlavə formada tələb edilməlidir.

Yerli universitet təhsilini davam etdirmək üçün başqa universitetə gedən tələbələr üçün də öz Tələbə ərizə formasından istifadə edə bilər. Bir şərtlə ki, verilmiş standart formada olan elementlər həmin ərizə formasına daxil edilsin və ardıcılıq **сахланылсын**. Təvsiyə edilir ki, standart AKTS ərizə formasından istifadə edilsin.

AKTS tələbə ərizə forması:

Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tez-tez verilən suallar

Tələbə ərizə formasından istifadə AKTS çərçivəsində məcburidirmi?

Standart AKTS tələbə ərizə formasında istifadə mobil tələbələr üçün istifadə baxımından təkidlə təvsiyə edilir. Bununla belə, istifadə olunan formada bütün elementlər daxil edilmişdirsə, AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üçün standart formadan istifadə vacib deyildir.

Tədris müqaviləsi

AKTS-da Tədris müqaviləsi Erasmus proqramında olduğu kimi, təhsilin bir hissəsini başqa ölkədə yerləşən universitetdə keçirən mobil tələbələr üçün işlənib hazırlanmışdır.

Tədris müqaviləsinə tələbənin keçməyi planlaşdırdığı dərslər vahidləri **ННН** və ya modulların siyahısı daxil edilir. Hər dərslər vahidi/modulun adı, kod nömrəsi və AKTS krediti göstərilir.

Tədris müqaviləsi tələbə, yerli universitetin rəsmi səlahiyyətli nümayəndəsi və qəbul edən tədris müəssisəsinin eyni səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən imzalanır və orada gələn tələbənin planlaşdırılmış dərslər vahidi/moduluna iştirak etməsinə təminat verilir.

Tədris müqaviləsində tələbə tərəfindən müvəffəqiyyətlə başa vurulan dərslər üzrə kreditlərin transferinə təminat verilir. Yerli universitetin səlahiyyətli qurumu və ya şəxsi tələbə qayıtdıqdan sonra müvafiq tanınmanı həyata keçirir. Tələbənin ayrı-ayrı professorlarla tanınma barədə danışıqlar aparmasına ehtiyac yoxdur. Tədris müqaviləsi **Qiymət Cədvəli** ilə birlikdə hərtərəfli tanınmaya zəmanət vermək üçün işlənib hazırlanmışdır.

Təbii olaraq, elə bir hal da baş verə bilər ki, mobil tələbə qayıtdıqdan sonra onun tədris proqramında dəyişikliklər edilə bilər. Belə hallarda Tədris müqaviləsinə hər bir maraqlı tərəf (yerli universitet, tələbə və qəbul edən universitet) tərəfindən mümkün olan ən qısa zaman ərzində düzəlişlər edilməlidir. Yalnız bu halda öyrənmə nəticələrinin müvafiq tanınmasına zəmanət verilə bilər.

Təvsiyə edilir ki, tədris müəssisələri Tədris müqaviləsi ilə paralel olaraq hər bir mobil tələbə üçün “Tanınma Cədvəli” təsdiq

etsin və burada xaricdə əldə ediləcək təhsilin müvəffəqiyyətlə başa vurulmasından sonra yerli universitetdə tələbənin hansı dərəcə vahidləri və ya modullarından azad tutulacağını göstərsinlər. Bu yolla, xaricdəki təhsilin yerli universitetdə müqayisə oluna bilən təhsil dövrünü (imtahanlar və (ya) digər qiymətləndirmə formaları da daxil olmaqla) əvəzləməsi məsələsi aydın olmalıdır. Bununla belə, xaricdəki təhsil təcrübəsi yerli universitetdəki təhsil təcrübəsi ilə eyni olmaya bilər.

Tədris müəssisələri öz istifadə etdikləri Tədris müqaviləsi variantından istifadə etməkdə sərbəstdirlər. Bir şərtlə ki, həmin sənəddə standart AKTS formasında verilmiş elementlər və ardıcılıq daxil edilsin. Bununla belə, standart formadan istifadə tövsiyə edilir.

Qeyd edilməlidir ki, tələbələrin yerdəyişməsi prosedurlarının tərkib hissəsi olaraq Tədris müqavilələrindən istifadəyə əlavə olaraq bir çox tədris müəssisələri artıq bu sənədi öz kredit yığımlı sistemlərinin tərkib hissəsi olaraq da istifadə edirlər. Hər semestr və ya tədris ili üzrə Tədris müqavilələri hazırlanır və həmin sənəd həm tədris müəssisəsi, həm də tələbə tərəfindən imzalanır. Belə razılaşmalar tələbələrin təhsil proqramları çərçivəsində tədris vahidləri üzrə seçimlərinin olduğu hallarda mübahisələrin qarşısının alınmasında xüsusilə faydalı olmuşdur. Belə Tədris müqavilələrindən istifadə, tələbənin əldə etmək arzusunda olduğu dərəcə üzrə proqramın tələblərinə hərtərəfli əməl olunması baxımından tələbənin tədris vahidləri seçimi etməsinə daha yaxşı təminat yaradır.

AKTS Tədris müqaviləsi:

Standart forma – Tamamlanmış nümunə

AKTS Tanınma cədvəli:

Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tez-tez verilən suallar

Tədris müqavilələrindən istifadə AKTS çərçivəsində məcburidirmi?

Bəli, bu şərt AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üçün də məcburidir.

Qiymət cədvəli

AKTS Qiymət cədvəlindən müəyyən dövr ərzində keçilmiş dərslər vahidləri və ya modulların, qazanılmış kreditlərin, verilmiş yerli qiymətlərin və daha yaxşı hallarda müvafiq AKTS qiymətlərinin göstərilməsi ilə tələbənin fəaliyyətini sənədləşdirmək üçün istifadə olunur. Bu sənəd həm iş həcmi, həm də qazanılmış müvəffəqiyyətin keyfiyyətini əks etdirir.

Qiymət cədvəlindən mobil tələbələr üçün iki ayrı halda istifadə edilir. Birinci halda, həmin sənəd mobil tələbələr yola düşməzdən əvvəl onların tamamladığı dərslər vahidləri/modullar və əldə etdikləri müvafiq nəticələr barədə məlumat vermək məqsədilə yerli universitet tərəfindən bütün müvafiq tələbələr üçün təsdiq olunmalı və qəbul edən universitetə göndərilməlidir. İkinci halda isə, bu sənəd tələbələr öz təhsil müddətlərini başa vurduqdan sonra qəbul edən tədris müəssisəsi tərəfindən təsdiq olunmalı və yerli universitetə göndərilməlidir.

Qiymət cədvəli tələbələr tərəfindən həyata keçirilən bütün təhsil çalışmalarının qeydiyyatını aparmaq üçün standart bir formadır. Bu sənəd elmi tanınma üçün zəruri bir vasitədir. Ona görə də, həmin sənədi kimin necə təsdiq etməsini, eləcə də necə verilməsini müəyyənləşdirmək zəruri əhəmiyyət daşıyır. Tədris müəssisələri Qiymət cədvəllərindən istifadə və qiymətlərin

çevrilməsi üzrə elmi və inzibati işçilərinin təliminə xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

Yalnız mobil tələbələrin deyil, bütün digər tələbələrin əldə etdikləri müvəffəqiyyətlər Qiymət cədvəlləri formatında kompüterləşdirilmiş vahid sistem çərçivəsində işlənə bilər. Bu vasitə, mobil və ya qeyri-mobil olmasında asılı olmayaraq, AKTS Qiymət cədvəlinin bütün məzunlara verilən Diploma Əlavəyə daxil edilməsinə şərait yaradır.

Tədris müəssisələri öz istifadə etdikləri Tədris müqaviləsi variantından istifadə etməkdə sərbəstdirlər. Bir şərtlə ki, həmin sənəddə standart AKTS formasında verilmiş elementlər və ardıcılıq daxil edilsin. Bununla belə, standart formadan istifadə tövsiyə edilir.

AKTS Qiymət cədvəli:

Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tez-tez verilən suallar

Qiymət cədvəli ilə Diploma Əlavənin fərqi nədədir?

Diploma Əlavə müəyyən dərəcə/kvalifikasiya ilə əlaqələndirilir. Həmin sənəd verilmiş dərəcə/kvalifikasiyanı təsdiq edən rəsmi diplomu tamamlayır. Bu sənəd bütöv bir dərəcə proqramını (məsələn: birinci, ikinci və ya üçüncü mərhələ) əhatə edir. Sənəd standart beynəlxalq formata uyğun olaraq verilir və orada dərəcəni almaq üçün həyata keçirilmiş bütün çalışmalar barədə məlumat verilir. Bu mənada, həmin sənəd müəyyən bir təhsil proqramı çərçivəsində tələbə tərəfindən qəbul edilmiş qiymət cədvəllərinin müvafiq yekunudur. Yekun AKTS Qiymət cədvəlini Maddə 4.3. əsasında Diploma Əlavəyə daxil etmək məqsəduyğundur. Diploma Əlavə Avropa Komissiyası, Avropa Şurası və UNESCO tərəfindən razılaşdırılmış və Болонийа

Просесиня ЦЗВ дvltlr tərəfindən təsdiq olunmuş dəqiq formatda hazırlanır.

Erasmus Tələbə xartiyası

Erasmus Tələbə xartiyası Erasmus tələbəsinin hüquq və vəzifələrini açıq-aydın izah etmək məqsədilə AKTS/DƏ Məsləhətçiləri tərəfindən işlənib hazırlanmış və bir səhifədən ibarət olan sənəddir.

Xartiyada iki əsas AKTS vasitəsinə: Tədris müqaviləsi və Qiymət cədvəlinə istinad edilir. AKTS vasitələrindən müvafiq istifadə mobil tələbənin hərtərəfli elmi tanınma əldə etməsini təminat altına alır.

Tövsiyə edilir ki, bütün gedən və gələn mobil tələbələrə Xartiyanın surəti verilsin. Bu o baxımdan vacibdir ki, hər bir belə tələbə Erasmus tələbəsi olaraq öz gözləntiləri barədə və eləcə də xaricdəki təhsil dövrünün hərtərəfli tanınmasına nail olmaq üçün daşdığı məsuliyyətlər haqda ətraflı məlumatlara malik olmalıdır.

AKTS-da əsas şəxslər

- AKTS-da Tədris müəssisəsi və Fakültə üzrə əlaqələndiricilər
- AKTS/DƏ Məsləhətçiləri
- Tez-tez verilən suallar

AKTS-da Tədris müəssisəsi və Fakültə üzrə əlaqələndiricilər

Tədris müəssisələri AKTS Tədris müəssisəsi əlaqələndiriciləri və hər bir kafedra və ya fakültə üçün müvafiq olaraq AKTS fakültə əlaqələndiriciləri təyin etməlidirlər.

Tədris müəssisəsi və fakültə əlaqələndiricilərinin rolları arasında olan dəqiq bölgü tədris müəssisələrinə görə müxtəlif olsa da, onların cavabdehlikləri adətən aşağıdakı kimi olur:

- AKTS Tədris müəssisəsi üzrə əlaqələndirici kreditlərin transferi və yığılması kontekstində müəssisənin AKTS prinsip və mexanizmlərinin yerinə yetirilməsini, onlara əməl edilməsini təmin edir. O, AKTS vasitələrindən düzgün istifadə mexanizmlərinə rəhbərlik edir.
- O, Fakültə əlaqələndiriciləri ilə birlikdə tədris müəssisəsinin Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunun əlaqələndirilməsi, hazırlanması, buraxılışı və yayılmasından məsuldur. Bundan əlavə, o, kreditlərin universitetdə bütün kafedra və fakültələr üzrə ardıcıl formada **топланması**/transferinə də cavabdehdir.
- AKTS Fakültə əlaqələndiriciləri tələbələr və pedaqожи heyət üçün kafedra və ya fakültə daxilində əlaqələr üzrə məsul şəxsdir. Onlar fəaliyyət göstərdikləri **вахтда** AKTS-ın praktik və elmi aspektləri ilə məşğul olurlar. Bundan əlavə, onlar tərəfdaş tədris müəssisələrindən olan potensial mobil tələbələrin Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunu əldə edə bilmələrini, Tələbə müraciət formasını, Tədris müqaviləsini müvafiq

qaydada doldurmalarını, eləcə də elmi tanınma prosedurlarını başa düşmələrini təmin etməlidir.

- O, gedən tələbələr (xaricdə təhsilə başlamazdan əvvəl) üçün və eləcə də gələn tələbələrə yerli kafedra və ya fakültədə öz araşdırmalarını başa vurduqdan sonra müvafiq Qiymət cədvəlinin verilməsini təmin edir.

AKTS Tədris müəssisəsi və Fakültə əlaqələndiriciləri arasında vəzifə bölgüsünü müəyyənləşdirmək müvafiq tədris müəssisələrindən və onların təşkilati strukturlarından asılıdır. Həmin strukturlar AKTS sənədlərində (Ərizə forması, Tədris müqaviləsi, Qiymət cədvəli) səlahiyyətli imza etmək hüququna malik olmalıdırlar. Müvafiq qərar etibarlılıq və şəffaflığı təmin etmək məqsədilə sənədlər üzərində aydın formada öz əksini tapmalıdır.

Tez-tez verilən suallar

Əlaqələndiricilər pedaqoqın heyətdən təyin olunmalıdırlar

Belə bir qərar vermək tədris müəssisəsindən asılıdır. Əlaqələndiricilər tədris müəssisəsi və fakültə/kafedra adından öz vəzifələrini effektiv olaraq yerinə yetirmək səlahiyyətinə malik olmalıdırlar.

Bir şəxs hər iki vəzifənin öhdəsindən gələ bilərmi?

Bəli. Bir şərtlə ki, belə bir qərar tədris müəssisəsi və fakültələr/kafedralar tərəfindən qəbul olunsun. Belə hal daha kiçik ölçülü tədris müəssisələrində xüsusilə **МЯГСЯДЯ** müvafiq ola bilər.

AKTS/DƏ Məsləhətçiləri

AKTS/DƏ Məsləhətçiləri öz ölkələrində fəaliyyət göstərən universitetlər və digər ali tədris müəssisələrinə AKTS-dan və Diploma Əlavədən istifadə barədə məsləhətlər verirlər. Onlar həm də öz ölkələrində və digər ölkələrdə fəaliyyət göstərən tədris müəssisələrinə baş çəkirlər. AKTS/DƏ Məsləhətçiləri AKTS Fərqləndirmə Nişanı və Diploma Əlavə Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək istiqamətində tədris müəssisələrinin gördükləri hazırlıq işlərində və eləcə də kreditlərin yığılması və ömür**бойу** təhsil zamanı AKTS-dan istifadə barədə onlara məsləhətlər verirlər. Məsləhətçilər iş yerində praktik təcrübələri olan ali təhsil işçiləridirlər. Ona görə də, onlar ali təhsil **в**я müvafiq nazirliklərin işçilərinə, eləcə də ölkə qurumlarına, rektorlar konfranslarına, ENİC/NARİC və bu kimi digər qurumlara həmkar məsləhətləri verə bilirlər.

AKTS/DƏ Məsləhətçiləri keyfiyyətə təminat verilməsi, kurrikulum islahatları, dərəcələrin, eləcə də tədris müddətlərinin tanınması kimi **Болонийа** prosesinin müxtəlif cəhətlərinin həyata keçirilməsi sahəsində məsləhətlər vermək üçün hər bir ölkədə yaradılmış **Болонийа** Təşviqatçılarının geniş heyətinin tərkib hissəsi hesab olunurlar.

AKTS-ın və Diploma Əlavənin tətbiqi barədə məsləhət almaq arzusundasınızsa, AKTS/DƏ Məsləhətçilərindən biri ilə əlaqə saxlayın.

AKTS/DƏ Məsləhətçiləri

AKTS Fərqləndirmə Nişanı: Kriteriyalar və ərizə vermə prosedurları

AKTS Fərqləndirmə Nişanının kriteriyaları

AKTS Fərqləndirmə Nişanının əldə edilməsi иля баьлы ərizə vermə proseduraları

AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üzrə seçimlərin ilkin mərhələsinin 1 noyabr 2003-cü il tarixин olan nəticələri

AKTS Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək üçün ərizə forması

AKTS Fərqləndirmə Nişanından istifadə edən tədris müəssisələrinin siyahısı

AKTS Fərqləndirmə Nişanının kriteriyaları

AKTS Fərqləndirmə Nişanı AKTS-ı bütün dərəcə proqramlarında düzgün həyata keçirən tədris müəssisələrinə verilə bilər. Болонийа Sazişini imzalayan bütün dövlətlərin ərazisində fəaliyyət göstərən tədris müəssisələri AKTS Fərqləndirmə Nişanını əldə etmək üçün müraciət edə bilərlər. Digər dövlətlərin ərazisində fəaliyyət göstərən tədris müəssisələrindən verilən ərizələrin qiymətləndirilməsi istisna edilmir, lakin hazırkı mərhələdə müvafiq təminat vermək mümkün deyildir.

Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üçün zəruri olan tələblər aşağıdakılardan ibarətdir:

- Tədris müəssisəsi Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunu yerli tədris dilində və ingilis dilində (və ya yalnız ingilis dilində tədris olunan proqramlar üçün) öz internet səhifəsində yerləşdirməlidir. Müəyyən məlumatlar internetdə

yerləşdirilmədiyi **тягдирдя** onlar nəşr formasında təqdim edilə bilər.

- Tədris müəssisəsi AKTS kreditlərindən düzgün istifadə etməli və onları vaxtla ölçülən tələbənin çalışma yükünə müvafiq olaraq bölüşdürməsinə nümayiş etdirməlidir.
- Tədris müəssisəsi digər məcburi AKTS vasitələrindən (Tədris müqaviləsi, Qiymət cədvəli) də müvafiq qaydada istifadə etməlidir.

AKTS Fərqləndirmə Nişanı üzrə Ərizə formasında tələb olunan sənədlər tam olaraq təqdim edilmədikdə müvafiq ərizələrə baxılmayacaq.

Təqdim olunan nümunə və məlumatlar müstəqil mütəxəssislərin yardımı ilə Avropa Komissiyası tərəfindən qiymətləndiriləcəkdir. Bütün tələblərə cavab verən tədris müəssisələrinə AKTS Fərqləndirmə Nişanı veriləcək və onların siyahısı internetdə nəşr olunacaqdır. Fərqləndirmə Nişanının əldə olunması maraqlı universitetin imicinə də müsbət təsir göstərəcəkdir. Belə ki, bu fakt həmin tədris müəssisəsinin Avropa və beynəlxalq əməkdaşlıqda etibarlı tərəfdaş olmasını göstərəcəkdir. AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi ilə **AKTS Ömürboyu təhsildə** adlı pilot layihəsində daha çox tədris müəssisəsi iştirak edə biləcəkdir.

Fərqləndirmə Nişanı üç tədris ili müddətində etibarlı olacaq və AKTS/DƏ Məsləhətçilərinin yardımı ilə müvafiq monitorinqlər keçiriləcəkdir. Tələblərə əməl edilmədiyi aşkarlanarsa, AKTS Fərqləndirmə Nişanı geri alınabilir. AKTS Fərqləndirmə Nişanının geri alınması kriteriyaları və müvafiq prosedurlar Komissiyanın internet sahifəsində nəşr ediləcəkdir.

**AKTS Fərqləndirmə Nişanının əldə edilməsi
иля баьлы vermə proseduraları**

**AKTS Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək üçün ərizə forması
AKTS Fərqləndirmə Nişanından istifadə edən tədris
müəssisələrinin siyahısı**

İllik müraciət tarixi: 1 noyabr

AKTS Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üzrə seçimlərin ilkin mərhələsinin 1 noyabr 2003-cü il tarixinə olan nəticələri

Ərizəçilərin sayı: 91

Avstriya 4
Belçika 15
Bolqarıstan 1
Kipr 1
Çex Respublikası 4
Almaniya 5
Danimarka 3
Estoniya 4
İspaniya 5
Finlandiya 15
Fransa 2
Macarıstan 1
İslandiya 1
İtaliya 4
Litva 1
Niderland 3
Norveç 2
Polşa 5
Portuqaliya 5

Rumıniya 2
İsveç 3
Slovak Respublikası 1
Türkiyə 3
Birləşmiş Krallıq 2

Seçilmiş tədris müəssisələri: 10

Belçikadan 3, Finlandiyadan isə 2 tədris müəssisəsi Fərqləndirmə Nişanı verilmək üçün seçilmişdir. Aşağıdakı ölkələrdən olan tədris müəssisələrinə isə ölkəyə bir tədris müəssisəsi olmaqla Fərqləndirmə Nişanı verilmişdir: Avstriya, Norveç, Polşa, Portuqaliya və İspaniya. Bu tədris müəssisələri dərəcə proqramlarının birinci və ikinci mərhələlərində AKTS-in yüksək səviyyədə tətbiq olunması səviyyəsi, yerli dildə, eləcə də ingilis dilində (nəşr formatında və ya internetdə) təmin olunan istifadəyə yararlı Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqları, Tədris müqavilələri, Qiymət cədvəlləri, Tanınma sənədləri kimi şəffaf tanınma sənədləri ilə münsiflər heyətinin mütəxəssislərinə müsbət təsir bağışlamışlar.

AKTS-in yayılması universitetlər və tətbiqi elmlər sahəsində fəaliyyət göstərən politexnik/kollec/universitetlər arasında demək olar ki, bərabər sürətlə gedir. Bundan əlavə, həm iri, həm də kiçik tədris müəssisələri uğurla öz ərizələrini verə bilirlər. Bu nəticələr göstərir ki, Fərqləndirmə Nişanının verilməsi reallıqda istənilən ali tədris müəssisəsi üçün mümkündür.

Uğursuz ərizələrin ən adi xüsusiyyətləri

Fərqləndirmə Nişanı alan hazırkı tədris müəssisələrinin sayının (10) az olması ilk baxışda təəccüblü görünə bilər. Bununla belə, uğursuz ərizələrdən imtina olunmasının səbəbləri optimizmин yaranmasına əsas verməlidir. Əksər tədris müəssisələri natamam ərizə formaları verməklə seçimlərinin istisna olunmasına əsas verdilər. Bu problem isə növbəti mərhələdə böyük zəhmət sərf olunmadan aradan qalxa bilərdi. Dərs kataloqunu bir və ya hər iki tələb olunan dildə

təqdim etməmək, tədris dövrlərini tamlıqla və ya qeyri-adekvat olaraq qiymətləndirə bilmək və ya kreditlərdən düzgün istifadə etməmək müvafiq tədris müəssisələrinin seçilməsinə əsas verən nümunələrdəndir. Seçilmə üzrə tələblər və ərizə vermə barədə təlimatlar Komissiya tərəfindən verilən bir neçə sənəddə (Fərqləndirmə Nişanı üzrə ərizə forması və AKTS-in əsas xüsusiyyətləri barədə broşuranı Komissiyanın internet səhifələrindən əldə etmək mümkündür) açıq-aşkar göstərilmişdir. Bu o deməkdir ki, maraqlı təsis müəssisələri verilmiş təlimatları diqqətlə izləsələr Fərqləndirmə Nişanını asanlıqla əldə edə bilirlər.

AKTS Fərqləndirmə Nişanı əldə edən tədris müəssisələrinin siyahısı

29283 Technische Universitaet Graz, AT
28084 Faculte Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux, BE
103466 University of Antwerp, BE
27910 Universitet Gent, BE
38034 Universidad de Deusto, ES
29323 Araeda – Nylands Svenska Yrkehögskola, FI
29580 Lappeenranta University of Technology FI
29646 Hogskolen i Agder, NO
43404 Agricultural University of Wroclaw, PL
29154 University of Aveiro PT

Tez-tez verilən suallar

Yoxlama siyahısında verilmiş bir neçə müddəyə əməl edilməməsi bizim tədris müəssisəmizin Fərqləndirmə Nişanı ala bilməməsi ilə nəticələnəcəkmi?

Yoxlama siyahısında verilmiş bütün elementlər tamamlanmalıdır. Ona görə ki, onlar öz ölkənizdən və xaricdən olan potensial tələbələr və tərəfdaşlar üçün müvafiq olaraq qiymətləndirilir.

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqunda bir çox dərəcə proqramlarından yalnız biri göstərilmədikdə, bu hal universitetin Fərqləndirmə Nişanı ala bilməməsi ilə nəticələcəkmə?

Bəli. Bu halda sizin universitet növbəti ildə tamamlanmış ərizə forması ilə müraciət etməlidir.

Bizim universitetdə heç də bütün bölmələr tələbə mübadiləsi sahəsində fəal deyillər. Bu hal bizim universitetin Fərqləndirmə Nişanı üçün müraciət etməsini istisna edəcəkmə?

Xeyr. Universitetinizin bütün bölmələrinin tələbə mübadiləsi sahəsində fəal olması şərt deyildir. Universitetiniz Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək üçün müraciət edə bilər və tələbə mübadiləsi ilə məşğul olmayan bölmələr barədə tələb olunan sənədləri təqdim edə bilər.

Diploma Əlavə

Diploma Əlavə: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Diploma Əlavə üzrə Yoxlama siyahısı

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanının kriteriyaları

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək üçün

Ərizə vermə prosedurları

DƏ üzrə Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üzrə seçimlərin

ilkın mərhələsinin 1 noyabr 2003-cü il tarixində olan

nəticələri

DƏ üzrə Fərqləndirmə Nişanını əldə edən tədris

müəssisələrinin siyahısı

Diploma Əlavə, ali tədris müəssisəsi tərəfindən verilən diploma əlavə olunan izahlı əlavədir. Bu sənəd diplomun izah olunmasına yardım edir. Bu isə bir çox hallarda yalnız maraqlı ölkə daxilində başa düşülür. Bu sənəd ətraflı olaraq tamamlandıqda, hər hansı dərəcə və ya kvalifikasiyanın etibarlı qiymətləndirilməsi üçün zəruri məlumatların veriləcəyini təmin edir.

Əlavə təhsili başa vurduqdan sonra rəsmi diplomla birlikdə, pulsuz əsasda, Avropada geniş yayılmış dillərdən birində olmaqla və hər bir növdə olan dərəcə proqramı üzrə təhsilini başa vurmuş bütün tələbələrə verilməlidir.

Tədris müəssisələri Diploma Əlavənin məqsədləri və tərkibi barədə öz tələbələri, eləcə də yerli təşkilatlar, işəgötürənlər və digər maraqlı tərəflər arasında məlumatlar yaymalıdırlar.

Bu mənada Komissiyanın EUROPASS təşəbbüsü⁴ qeyd edilməlidir. Komissiya peşə təlimləri (Avropada istifadə olunan Portfolio və avtobioqrafiya forması) üçün işlənib hazırlanmış müxtəlif şəffaflıq vasitələrinin inteqrasiyasını və onları Diploma Əlavənin də daxil olduğu vahid Avropada Şəffaflıq və Kvalifikasiyalar Çərçivəsində birləşdirməyi təklif edir.

---

⁴ http://www.lex.unict.it/cde/documenti/vari/2004/040107europass_en.pdf

Diploma Əlavə üzrə Yoxlama siyahısı

Hər bir Diploma Əlavə aşağıdakı preambula ilə başlamalıdır:

“Bu Diploma Əlavə Avropa Komissiyası, Avropa Şurası və UNESCO/CEPES tərəfindən işlənib hazırlanmış modelə əsaslanır. Əlavənin məqsədi beynəlxalq “şəffaflığı” artırmaq və kvalifikasiyaların (diplomlar, dərəcələr, sertifikatlar və sair) elmi və peşəkar tanınması üçün kifayət qədər qərəzsiz məlumatlarla təminatdır. Diploma Əlavə, qoşulduğu orijinal kvalifikasiya sənədində adı göstərilən şəxsin aldığı və uğurla başa vurduğu təhsilin təbiəti, səviyyəsi, tərkibi, konteksti və statusunu təsvir etmək məqsədilə işlənib hazırlanmışdır. Sənəd hər hansı dəyərləndirmə mühakimələri tanınma ilə əlaqədar mülahizələrdən azad olmalıdır. Verilmiş səkkiz bölmənin hamısında müvafiq məlumatlar verilməlidir. Məlumatın verilmədiyi hallarda müvafiq səbəblər göstərilməlidir.”

Diploma Əlavədə aşağıda verilmiş səkkiz bölmə öz əksini tapmalıdır:

1. Kvalifikasiya sahibi haqqında məlumat

Soyadı:

Adı:

Doğum tarixi: (gün/ay/il)

Tələbənin идентификация nömrəsi və ya kodu:
(mövcuddursa)

2. Kvalifikasiyanı təsvir edən məlumat və ali тящил мцяссисясинин ады

Kvalifikasiyanın adı: (orijinal dildə)

Kvalifikasiyanı verən qurumun adı və НЮВЦ: (orijinal dildə)

Tədris/imtahan dili (dilləri):

3. Kvalifikasiyanın дяръяси barədə məlumat

Kvalifikasiyanın дяръяси:

Qəbul шяртляри:

Kvalifikasiyanı əldə etmək üçün əsas təhsil sahələri:

4. Tərkib və əldə olunan nəticələr barədə məlumat

Тəhsil формасы:

Programın МЦДДЯТИ:

Programın tələbləri:

Keçilmiş tərkib hissələri, dərslər, modullar və ya vahidlər:

(bu məlumat rəsmi qiymət cədvəlində göstərilmişdirsə, burada da göstərilməlidir)

Ayrı-ayrılıqda qiymətlər:

Qiymətləndirmə cədvəli və qiymətlərin bölünməsi üzrə təlimat:

Dərəcənin ümumi ТЯСНИФАТЫ: (orijinal dildə)

5. Kvalifikasiyanın funksiyası barədə məlumat

Kvalifikasiya nəticəsində verilən ad: (orijinal dildə)

Əlavə təhsil imkanı:

Verilmiş peşə statusu:

6. Əlavə məlumat

Əlavə məlumatlar:

Əlavə məlumat mənbələri:

7. Əlavənin təsdiqi

Tarix:

İmza:

Вязи́фя:

Rəsmi ştamp və möhür:

8. Ölkədə fəaliyyət göstərən ali təhsil sistemi (sistemləri) barədə məlumat

Təhsil sistemi (sistemləri) barədə ümumi məlumat

Ölkədə fəaliyyət göstərən ali tədris müəssisələri tərəfindən verilən dərəcələrin strukturu barədə ətraflı məlumat.

Tamamlayıcı əlavələr barədə təsviri qeydlər

(Aşağıdakı rəqəmlərlə Diploma Əlavədəki bölmə saylarına işarə edilir)

1. Kvalifikasiya sahibi haqqında məlumat

1. Soyadı bütöv formada qeyd edin.
2. Bütün adları qeyd edin.
3. Doğum tarixinin gününü, ayını və ilini qeyd edin.
4. Bu məlumatla Diploma Əlavədə göstərilən konkret proqram üzrə qeydiyyatdan keçmiş tələbənin kimliyi müəyyənləşdirilir. Ölkə və ya dövlət tərəfindən verilən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin nömrəsi mövcud olduqda göstərilə bilər.

2. Kvalifikasiya və али тящил мцяссисяси barədə məlumat

2.1. Kvalifikasiyanın tam adını orijinal kvalifikasiya sənədində (*Kandidat nauk, Maitrise, Diplom* və sair) göstərilən dildə qeyd edin. Kvalifikasiyada ikili dərəcə ifadə olunmuşdursa, bu da göstərilməlidir. Verilmiş dərəcənin ölkə səviyyəsində hansı titulu (*Doktor, Ingenieur*, və sair) ifadə etməsini göstərin. Titulun qanunla qorunub-qorunmamasını bildirin.

2.2. Yalnız kvalifikasiya üçün əsas ixtisas sahəsini müəyyənləşdirən əsas təhsil sahəsini göstərin. Məsələn: *Siyasət və Tarix, İnsan Resurslarının İdarə edilməsi, Biznesin Təşkili, Molekulyar Biologiya* və sair.

2.3. Kvalifikasiyanı verən tədris müəssisəsinin adını göstərin. Bu çox vaxt təhsil işini təşkil edən və proqramı təmin edən təsisatla eyni olur. Lakin bu belə olmaya da bilər (aşağıda verilmiş 2.4.-ə bəndə baxın). Kvalifikasiyalar daha yuxarı səlahiyyətli qurum tərəfindən “filial” və ya müəyyən “akkreditasiya” verilmiş sub-kontraktor təsisat tərəfindən verilə bilər. Həmin yuxarı səlahiyyətli qurum dövlət **тящилаты**, universitet və ya peşəkar təsisat ola bilər. Bəzi hallarda isə, yuxarı səlahiyyətli qurum xarici təsisat **да** ola bilər. Bu belədirsə, müvafiq məlumatlar burada göstərilməlidir. Dərəcə verən

təsisatın statusunu da göstərin. Məsələn: özəl və dövlət tərəfindən tanınmış, dövlət və müvafiq olduqda akkreditasiya edən qurum. Yekunda isə dərəcə verən təsisatın ölkə üzrə ümumi elmi **трянифатыны** göstərin. Məsələn: *University, Fachhochschule, Professional body, Technical College, Grande Ecole* və sair. Dərəcə və kvalifikasiya verən təsisatlar fərqlidirsə, onların hər ikisinin statusunu göstərin.

2.4. Bu bənd proqram təminatına məsul olan təsisata **анддир**. Bəzi hallarda bu təsisat kvalifikasiya verən təsisatdan fərqlənir (yuxarıda verilmiş 2.3.–**ыц** bəndə baxın). Eyni zamanda təhsil verən təsisatın statusunu da bildirin. Məsələn: özəl və dövlət tərəfindən tanınmış, dövlət və müvafiq olduqda akkreditasiya edən qurum. Yekunda isə təşkilatçı təsisatın ölkə üzrə ümumi elmi **трянифатыны** göstərin. Məsələn: *College of Higher Education, Private Institution* və sair.

2.5. Kvalifikasiyanın verildiyi və yoxlandığı dili göstərin.

3. Kvalifikasiyanın səviyyəsi barədə məlumat

3.1. Kvalifikasiyanın dəqiq səviyyəsini və onun spesifik ölkədə elmi dərəcələr strukturundakı yerini göstərin (səkkizinci bölmədə izah edilmiş və çarpaz istinad verilmişdir). Yerli tədris çərçivəsi izah edilməlidir. Məsələn: *University Undergraduate/Postgraduate, Baccalaureate* + x il, və sair. Ölkə səviyyəsində işlənib hazırlanmış, tanınan və kvalifikasiya ilə əlaqədar “səviyyə göstəriciləri” barədə bütün müvafiq məlumatları daxil edin.

3.2. Proqramın rəsmi müddətini həftələr və ya illərlə və bütün alt tərkib hissələri (məsələn: praktik təlim) barədə məlumatlar da daxil olmaqla faktiki çalışma yükünü göstərərək izah edin. Yaxşı olardı ki, çalışma yükü tələbədən tələb olunan ümumi işin həcmi ilə ifadə olunsun. Buraya keçirilən dərslər və fərdi çalışma, imtahanlar və bu kimi digər tədbirlər üçün müəyyənləşdirilmiş vaxt daxildir. Bu, «x» sayda həftə ərzində hər həftə üçün «x»

sayda saat və ya müddəti ifadə edən adi yerli təsvir vasitəsindən (məsələn; bir illik əyani təhsil) istifadə edilməklə ifadə edilə bilər.

3.3. Bu Diploma Əlavə ilə təsvir olunan proqrama daxil olmaq üçün tələb olunan giriş kvalifikasiyası (kvalifikasiyaları) və ya təhsil mərhələlərinin xarakterini və müddətini izah edin və ya onların siyahısını verin. Məsələn; *Bachelor Degree*, *Baccalaureate* və sair. Bu barədə məlumat, aralıq təhsilin müvafiq kvalifikasiya üçün ilkin tələb olaraq müəyyənləşdirildiyi hallarda xüsusilə vacibdir.

4.Tərkib hissələri və əldə olunmuş nəticələr barədə məlumat

4.1. Təhsil формасы proqramda necə iştirak olunmasını bildirir. Məsələn: əyani, qiyabi, məsafədən və sair.

4.2. Müvafiq olduqda kvalifikasiyanı əldə etmək üçün tələb olunan minimum standartları əhatə edən qaydalar barədə ətraflı məlumatlar verin. Məsələn; hər hansı məcburi tərkib hissələri və ya məcburi praktik elementlər, bütün elementlərin eyni vaxtda keçilməsi tələbi, hər hansı tezis/dissertasiya qaydaları və sair. Kvalifikasiyanı müəyyənləşdirməyə yardım edən hər hansı xüsusi əlamətlər, xüsusən də müvəffəqiyyət qazanmaq üçün qoyulan tələblər barədə ətraflı məlumat verin. Müvafiq olduqda, kvalifikasiya ilə əlaqədar öyrənmənin nəticələri, bacarıqlar, qabiliyyətlər, göstərilmiş məqsədlər və vəzifələr barədə ətraflı məlumat verin.

4.3. Kvalifikasiyanın hər bir elementi və ya tərkib hissələri onların əhəmiyyəti barədə ayrı-ayrılıqda ətraflı məlumat verin. Kvalifikasiyanın hər bir əsas komponenti çərçivəsində əldə edilən faktiki qiymətlər və dərəcələrin siyahısını verin. Məlumatlar mümkün qədər tam olmalı və adi halda maraqlı təsisatda aparılan qeydiyyatla müvafiq olmalıdır. Dissertasiya və ya tezis də daxil olmaqla, bütün imtahanları, qiymətləndirilmiş komponentləri və imtahanlarda təqdim edilən çalışma sahələrini əhatə edin. Dissertasiya və ya tezinin müdafiə olunub-olunmadığını göstərin. Bütün bu məlumatlar bir çox hallarda qiymət cədvəli (Avropada Kredit Transferi Sistemi üçün faydalı bir qiymət cədvəli formatı işlənilib hazırlanmışdır) formasında mövcud olur. Bir çox kredit-əsaslı sistemlərdə Diploma Əlavənin geniş çərçivəsinə daxil edilə bilən ətraflı qiymət cədvəllərindən istifadə olunur. Dərs komponentləri və vahidləri arasında kreditlərin paylanması barədə məlumat mövcuddursa, belə məlumatlar da daxil edilməlidir.

4.4. Kvalifikasiya ilə əlaqədar qiymətləndirmə sxemi və keçid qiymətləri barədə məlumat verin. Məsələn, qiymətlər mümkün 100% üzərindən verilir və minimum keçid qiyməti 40 % - dir. İstifadə olunan qiymətləndirmə təcrübələri bir ölkədə fəaliyyət göstərən ali tədris müəssisələri daxilində və onlar arasında, eləcə də digər ölkələr arasında əhəmiyyətli dərəcədə bir-birlərindən fərqlənirlər. 70 % - lik qiymət bəzi elmi mədəniyyətlərdə yüksək, digər ölkələrdə isə orta və ya zəif olaraq qiymətləndirilir. Kvalifikasiya ilə əlaqədar qiymətlərin paylanması və onlardan istifadə barədə məlumatlar daxil edilməlidir.

4.5. **Мягсядяуйьун щесаб олундугда** yekun kvalifikasiyanın ümumi **тяснифатыны** göstərin. Məsələn: *First Class Honours Degree, Summa Cum Laude, Merit, Avec Distinction* və sair.

5. Kvalifikasiyanın funksiyası barədə məlumat

5.1. Mənşə ölkəsində kvalifikasiyanın adi halda əlavə elmi və (ya) peşəkar təhsil imkanını təmin edib-etməməsini, xüsusilə də hər hansı spesifik kvalifikasiyalara və ya təhsil səviyyələrinə (məsələn; Macarıstanda Elmlər Doktoru üzrə təhsil almağa qəbul olunmaq) çıxış imkanı yaradıb-yaratmamasını göstərin. Bu belədirsə, müvafiq irəliləyişə nail olmaq üçün tələb olunan qiymətlər və ya standartları təfəssilatı ilə göstərin. Kvalifikasiyanın yekun dərəcə və ya dərəcələr ierarxiyasında bir mərhələ olub-olmamasını bildirin.

5.2. Kvalifikasiya verilən şəxsə təmin olunan hər hansı fəaliyyət növü üzrə hüquqlar və ya peşə statusy barədə ətraflı məlumat verin. Kvalifikasiyanın işlə təminat və ya peşə məşğuliyyəti baxımından hansı konkret imkanlar yaratmasını və bu barədə icazənin hansı səlahiyyətli qurum tərəfindən verilməsini bildirin. Kvalifikasiyanın “tənzimlənən peşə” imkanı yaradıb-yaratmamasını bildirin.

6. Əlavə məlumatlar

6.1. Yuxarıda göstərilməyən, lakin kvalifikasiyanın xüsusiyyətləri, səviyyəsi və ondan istifadəni qiymətləndirmək baxımından müvafiq olan hər hansı əlavə məlumatları əlavə edin. Məsələn; müvafiq kvalifikasiyaya digər təsisat/şirkət/ölkədə təhsil/təlim dövrü daxildir və kvalifikasiyanın əldə edildiyi ali tədris müəssisəsi barədə digər təfəssilatlı və müvafiq məlumatlar.

6.2. Kvalifikasiya barədə əlavə məlumatların əldə edilə biləcəyi digər faydalı məlumat mənbələrini və istinad yerlərini göstərin. Məsələn; ali tədris müəssisəsinin internet sahifəsi, sənədi verən təsisatın müvafiq bölməsi, ölkədə fəaliyyət göstərən informasiya mərkəzi, Avropa Birliyində Ölkə səviyyəsində Elmi Tanınma və İnformasiya Mərkəzləri (NARİC), Avropa Şurası/ UNESCO Avropada Ölkə səviyyəsində Elmi Tanınma və Mobillik barədə İnformasiya Mərkəzləri (ENİC).

7. Əlavənin sertifikatlaşdırılması

7.1. Diploma Əlavənin verildiyi tarix. Bu tarix, kvalifikasiyanın verildiyi tarixdən fərqli də ola bilər.

7.2. Diploma Əlavəni təsdiq edən rəsmi şəxsin adı və imzası.

7.3. Təsdiq edən şəxsin rəsmi ünvanı.

7.4. Diploma Əlavənin həqiqiliyini təсДИГ edən təsisatın rəsmi stampı və ya möhürü.

8. Ölkədəki ali təhsil sistemi barədə məlumat

Ali təhsil sistemi, onun ümumi qəbul шяРТləri, tədris müəssisələrinin növləri və kvalifikasiya strukturu barədə məlumat verin. Bu təsvir kvalifikasiyanın kontekstini verməli və onunla əlaqədar olmalıdır. Belə təsvirlər üçün standart çərçivə və nümunələr bir çox ölkələrdə mövcud olmalıdır.

Həmin təsvirlər, bu layihənin davamı olaraq və müvafiq ölkə səviyyəsində (Avropa Birliyi və Avropa İqtisadi Məkanı) Elmi Tanınma üzrə İnformasiya Mərkəzi (NARİC), Avropada (Avropa Şurası/UNESCO) ölkə səviyyəsində elmi tanınma və mobillik

barədə İnformasiya Mərkəzləri (ENİC), nazirlər və rektorlar konfransları ilə əməkdaşlıq şəraitində işlənib hazırlanmaqdadır.

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı kriteriyaları

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı, Diploma Əlavələri hər bir tələbəyə təhsilini başa vurduqdan sonra rəsmi diplomla birlikdə, pulsuz əsasda və Avropada geniş yayılmış dillərdən birində olmaqla düzgün olaraq verən tədris müəssisələrinə veriləcəkdir.

Болонийа Sazişi imzalayan bütün dövlətlərdən olan tədris müəssisələri DƏ Fərqləndirmə Nişanı əldə etmək üçün müraciət edə bilərlər. Digər dövlətlərin ərazisində fəaliyyət göstərən tədris müəssisələrindən verilən ərizələrin qiymətləndirilməsi istisna edilmir, lakin hazırkı mərhələdə müvafiq təminat vermək mümkün deyildir.

Tədris müəssisələri Diploma Əlavələrin əsillərinin nümunələrini, eləcə də belə Diploma Əlavələrin hər bir məzuna verilməsini izah edən ictimai xarakterli məlumatlar təqdim etməlidirlər. Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı barədə Ərizə formasında tələb olunan sənədlər tam olaraq təqdim edilmədikdə müvafiq ərizələrə baxılmayacaqdır.

Fərqləndirmə Nişanı alan tədris müəssisələrinin siyahısı internetdə nəşr olunmuşdur. Fərqləndirmə Nişanının əldə olunması maraqlı tədris müəssisəsinin imicinə də müsbət təsir göstərəcəkdir. Belə ki, bu fakt həmin tədris müəssisəsinin Avropa və beynəlxalq əməkdaşlıqda etibarlı tərəfdaş olmasını göstərəcəkdir.

Təqdim olunan nümunə və məlumatlar müstəqil mütəxəssislərin yardımı ilə Avropa Komissiyası tərəfindən qiymətləndiriləcəkdir. Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı üç tədris ili müddətində etibarlı olacaq və AKTS/DƏ Məsləhətçilərinin yardımı ilə müvafiq monitorinqlər keçiriləcəkdir. Tələblərə əməl edilmədiyi aşkarlanarsa, DƏ Fərqləndirmə Nişanı geri alınabilir. AKTS Fərqləndirmə

Nişanın geri alınması kriteriyaları və müvafiq prosedurlar Komissiyanın internet sahifəsində nəşr ediləcəkdir.

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanının əldə edilməsi üçün ərizə vermə prosedurları

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı üçün Ərizə forması

İllik ərizə vermə tarixi: 1 noyabr.

DƏ Fərqləndirmə Nişanının verilməsi üzrə seçimlərin ilkin mərhələsinin 1 noyabr 2003-cü il tarixində olan nəticələri

Ərizələrin sayı: 85

Avstriya 1

Belçika 4

Çex Respublikası 1

Almaniya 6

Danimarka 9

Estoniya 1

Finlandiya 12

Fransa 1

Niderland 2

Norveç 25

Polşa 1

Portuqaliya 1

İsveç 17

Sloveniya 1

Türkiyə 3

Seçilmiş tədris müəssisələri: 28

Müvəffəqiyyət qazanmış ərizələrin həcminə (33%) baxdıqda Diploma Əlavə üçün qoyulan **шярт**lərə əməl olunmasının AKTS Fərqləndirmə Nişanı üçün nəzərdə tutulan tələblərə münasibətdə asan olması açıq-aşkar görünür.

Müvəffəqiyyət qazana bilməmiş ərizələrin yarısı, **Волонийа Просесиня цэв** ölkələrindən olan Norveç tərəfindən təqdim olunmuşdur. İsveç və Finlandiyaya hər biri üçün 3, Danimarkaya isə 2 olmaqla, Skandinav ölkələri **ися** ümumilikdə müvəffəqiyyət qazana bilməmiş ərizələrin 75 faizini qazana bilməmişlər. Almaniya iki ərizəni uğurla vermiş və Avstriya, Estoniya, Polşa, Portuqaliyanın hər biri **ися** bir Fərqləndirmə Nişanı qazanmışlar.

Norveçin əldə etdiyi nailiyyət, ölkənin müvafiq nazirliyinin göstərdiyi səylər hesabına əldə edilmişdir. Belə ki, həmin nazirlik bütün universitet/universitet kolleclərə məktubla müraciət edərək, onlardan dərhal Diploma Əlavədən istifadə etməyə başlamalarını xahiş etmişdir. 2001-ci ilin sonunadək bütün tədris müəssisələri müvafiq əlavəni işləyib hazırlamış və avtomatik olaraq ondan istifadə etməyə başlamışlar.

Ərizələrin müvəffəqiyyət qazana bilməməsinin ən adi səbəbləri

AKTS ərizələrində olduğu kimi, **тез-тез раст эялинян** problem asanlıqla aradan qaldırıla bilər. Müvəffəqiyyət qazana bilməyən ərizəçilər təsviri qeydlərdə verilmiş təlimatlara əməl edə bilməmiş və beləliklə, əlavənin bütün səkkiz bölmələri üzrə tələb olunan məlumatları təmin etməmişlər. Məlumatların daha az təmin olunduğu 4-cü bölmə (tərkib hissələri və əldə olunan nəticələr barədə informasiya) olmuşdur. Bu hal, xüsusilə də 4.3. proqram barədə təfəsilatlar alt-bölməsi (məsələn: keçilmiş modullar və ya dərslər) və əldə olunmuş ayrı-ayrı qiymətlər/dərəcələr/kreditlər üçün keçərli idi.

Bu sıradan olan universitetlərin əksəriyyəti müvafiq bölmələri doldurmaqla əlavələr verdilər. Lakin bununla belə, onlar öz ərizələrini dəstəkləmək üçün heç bir müvafiq material təqdim etmədilər. 8-ci bölmə çərçivəsində “ölkədə mövcud olan ali təhsil sistemi” barədə məlumatların verilməməsi də əhəmiyyətli sayda ərizələrdən imtina olunması ilə nəticələndi.

Tez-tez verilən suallar

AKTS kreditlərindən Diploma Əlavədə istifadə etmək məcburidirmi?

Xeyr, lakin təkidlə tövsiyə edilir. Məzunun başa vurduğu təhsil üzrə AKTS Qiymət Cədvəlini Diploma Əlavənin 4.3-cü bəndində yerləşdirmək məqsəduyğundur. AKTS kreditlərinin əlavə olunması, Əlavədə verilən informasiyanın şəffaflığının təmin olunması baxımından məqsəduyğundur.

Diploma Əlavə üzrə Fərqləndirmə Nişanı AKTS Fərqləndirmə Nişanı ilə əlaqələndirilirmi?

Xeyr. Hər bir Fərqləndirmə Nişanı ayrı-ayrılıqda əldə oluna bilər. Bununla belə, həm AKTS, həm də Diploma Əlavə üzrə ərizələri müştərək məlumat dəstəyindən istifadə etməklə təqdim etmək tövsiyə edilir. Ona görə ki, hər iki vasitə üçün tələb olunan informasiya oxşar xarakter daşıyır; toplana, tutuşdurula, saxlana bilər və hər iki məqsəd üçün istifadə oluna bilər. Bu baxımdan, hər iki Fərqləndirmə Nişanı üzrə ərizələri eyni vaxtda vermək daha asan olardı.

4.3-cü bənddə təsvir edilən və komponentlər, dərslər, modullar və ya vahidlər barədə olan məlumatlar olmadan Diploma Əlavə vermək mümkündürmü?

Xeyr, belə bir sənəd rəsmi Diploma Əlavə sayıla bilməz.

Terminlər

Qiymətləndirmə

Dərs vahidi və ya modulu üzrə tələbənin nailiyyətlərini qiymətləndirmək üçün istifadə olunan bütün yazılı, şifahi və praktik testlər/imtahanlar, layihələr və porfoliolar qiymətləndirməni təşkil edir. Bu tədbirlərdən tələbələr öz qazandıqları nailiyyətləri qiymətləndirmək (subyektiv

qiymətləndirmə) məqsədlə istifadə edə bilərlər. Həmin tədbirlər tələbənin dərslər vahidi və ya modulu üzrə öyrənmə nəticələrinə nail olub-olmamasını müəyyənləşdirmək üçün tədris müəssisəsi tərəfindən istifadə oluna bilər.

Qiymətləndirmə kriteriyaları

Öyrənmə nəticələrinə nail olunduğunu nümayiş etdirmək üçün tələbənin yerinə yetirməli olduğu çalışmaların təsviri.

Tələbə qrupu

Eyni vaxtda müəyyən dərəcə proqramı üzrə təhsilə başlayan tələbələr qrupu.

Qabiliyyətlər

Qabiliyyətlər atributların, bacarıqların və münasibətlərin dinamik kombinasiyasını əks etdirir. Qabiliyyətlər müxtəlif dərslər vahidləri çərçivəsində formalaşdırılır və müxtəlif mərhələlərdə qiymətləndirilirlər. Onlar konkret mövzularla əlaqədar olan və bütün dərəcələr üzrə dərslər üçün ümumi xarakterli qabiliyyətlər formasında ola bilərlər.

İmtahandan azad едилмя

Tələbə digər əlaqədar modullar üzrə kifayət qədər yüksək qiymət, hansısa modul üzrə isə pis qiymət almışsa, onun həmin modul üzrə yenidən qiymətləndirilmədən azad edilməsi barədə imtahan şurasının müvafiq qərarı.

Əlaqə saati

Pedaqoq və tələbə və ya tələbə qrupları arasında keçirilən 45-60 dəqiqəlik дярс мцддяти.

Ardıcıl qiymətləndirmə

Yuxarıda qeyd edilən qiymətləndirmənin normal tədris dövründə yekun qiymətləndirməyə təsir etdiyi vəziyyət.

Konvergeniya

Konvergeniya, müştərək məqsədə nail olmaq üçün müvafiq addımların könüllü olaraq qəbul olunmasıdır. Konvergeniyaya

ölkələrin təhsil sistemlərinin quruluşunda Болонийа prosesi çərçivəsində təşəbbüs göstərilir.

Dərs vahidi və ya modulu

Tərkib hissələri olan və rəsmi qaydada strukturlaşdırılan öyrənmə təcrübəsidir. Əldə olunacaq qabiliyyətlər formasında ifadə olunan ardıcıl və dəqiq öyrənmə nəticələri, eləcə də müvafiq qiymətləndirmə kriteriyaları olmalıdır.

Dərs çalışmaları

Dərs çalışmaları dərs və ya modul tərkibində tələb olunan vəzifələri ifadə edir.

Kredit

AKTS-da kredit tələbənin çalışma yükünü vaxtla ifadə etmək üçün istifadə olunan vahiddir.

Kreditlərin топланması

Kredit yığılması sistemində proqramların tələblərinə uyğun olaraq semestr, tədris ili və ya bütöv bir təhsil proqramını müvəffəqiyyətlə başa vurmaq üçün müəyyən sayda kredit топланmalıdır. Tələb olunan öyrənməнин nəticələri qiymətləndirilmə tərəfindən məqsədəuyğun hesab edildikdən sonra Kreditlərin verilməsi və onların топланmasına başlanıla bilər.

Kreditин çərçivəsi

Vaxtla ölçülən tələbənin çalışma yükünə əsaslanılaraq, fərqli qabiliyyətlər, tədris proqramları və öyrənmə mühitləri kontekstində nail olunan öyrənməнин nəticələrinin ölçülməsi və müqayisəsini asanlaşdıran sistem.

Kreditин səviyyəsi

Kredit səviyyəsi öyrənmənin və tələbənin muxtariyyətindən irəli gələn nisbi tələblərin göstəricilərindən biridir. Kreditин

səviyyəsi tədris ili və ya dərsin tərkib hissələrinin növü (məsələn; sadə, təkmil və ya ixtisaslı) əsasında müəyyənləşdirilə bilər.

КредитиН нөвү

КредитиН нөвү tədris programındakı dərslər vahidinin və ya modulun statusunun göstəricisidir. Məsələn, кредитиН нөвү Əsas (əsas dərslər vahidi), Əlaqədar (vahid təminatçısı) və ya İkinci dərəcəli ixtisas (fakültativ dərslər vahidi) formasında ifadə edilə bilər.

Мərhələ

Mərhələ elmi dərəcə ilə nəticələnən təhsil müddətidir. Болони́я Bəyannaməsində ifadə edilmiş məqsədlərdən biri aşağıdakı kimidir: “iki əsas mərhələyə - Bakalavr və Magistraturáя - əsaslanan sistemin qəbul olunması.” Doktorluq dərəcəsi üzrə təhsil isə hal-hazırda, adətən üçüncü mərhələ olaraq qəbul edilir.

Дəрəcə/Diplom

Dərəcə verilmiş tədris programının müvəffəqiyyətlə başa çatdırılmasından sonra ali tədris müəssisəsi tərəfindən verilən kvalifikasiyanı təsvir edir. Kredit топланması sistemində, programın başa çatdırılması konkret öyrənmə nəticələrinə nail olmaq məqsədilə müəyyən sayda kreditin топланması vasitəsi ilə təmin olunur.

Diploma Əlavə

Diploma Əlavə, rəsmi dərəcə/kvalifikasiyaya edilən əlavədir və dərəcə/kvalifikasiya sahibi tərəfindən müvəffəqiyyətlə başa çatdırılmış təhsilin xarakteri, səviyyəsi, konteksti, tərkibi və statusu barədə izahlı məlumat təmin etmək məqsədi daşıyır. Diploma Əlavə Avropa Komissiyası, Avropa Şurası və UNESCO/CEPES tərəfindən yaradılmış modelə əsaslanır. Sənəd beynəlxalq şəffaflıq və dərəcələrin elmi/pəşəkar tanınması səviyyəsini artırır.

Doktorluq dərəcəsi

Doktorluq dərəcəsi kimi müəyyənləşdirilə bilən araşdırmanı və ya elmi işi yerinə yetirmək üçün qabiliyyətləri tanıyan və beynəlxalq əsasda tanınan yüksək səviyyəli kvalifikasiya. Dərəcəyə tezis çərçivəsində təqdim olunmuş orijinal araşdırma işinin böyük bir hissəsi daxildir. Doktorluq dərəcəsi, adətən üçüncü mərhələdə təhsilin başa vurulmasından sonra verilən müvafiq dərəcəni ifadə edir.

AKTS (Avropada Kredit Transferi və Toplanması Sistemi)

AKTS – kredit transferi vasitəsilə Avropada tələbələrin mobilliyinə şərait yaratmaq və təhsil sistemlərinin şəffaflığını artırmaq üçün tətbiq olunan bir sistemdir. Bu sistemdə, dünya səviyyəsində bir tədris ili üzrə çalışma yükünün 60 kreditə bərabər olması fikrinə əsaslanılır. Həmin 60 kredit müvafiq öyrənmə nəticələrinə nail olmaq üçün tələb olunan tələbə çalışma yükünün nisbətini ifadə etmək üçün dərslərinə və ya moduluna bölünür. Kreditlərin transferinə yerli tədris müəssisəsi, qəbul edən tədris müəssisəsi və mobil tələbə tərəfindən imzalanan dəqiq müqavilə vasitəsi ilə təminat verilir.

İmtahan

İmtahan termini, adətən dərslərin, modulun və ya tədris ili dövründə keçirilən rəsmi yazılı və ya şifahi testi ifadə edir. Digər qiymətləndirmə metodlarından da istifadə edilir. Dərs vahidi və ya modulu çərçivəsində keçirilən testlərdən yekun qiymətləndirmədə istifadə edilirsə, belə testlər davamlı qiymətləndirmə kimi təsnif edilir.

Birinci dərəcə

Bolонийа Deklarasiyasında müəyyənləşdirildiyi kimi, birinci dərəcə kvalifikasiyası, adətən minimum 3 illik təhsilin

müvəffəqiyyətlə başa vurulması və ya 180 AKTS kreditinin топланmasından sonra verilir.

Qiymət

Tədris proqramındakı dərs vahidi və ya modul üzrə əldə olunan ümumi səviyyəyə əsaslanan yekun qiymətləndirmə.

Magistratura üzrə təhsil

Normal halda ikinci dərəcə üzrə təhsillə nəticələnən və birinci dərəcə üzrə təhsilin başa vurulmasından sonra alınan təhsil.

Ali təhsil

Ali təhsil elə tədris proqramı deməkdir ki, bu proqramlara orta məktəbi bitirməklə əlaqədar müvafiq sertifikat əldə etdikdən, adətən 12 illik məktəb təhsilindən sonra və ya təsdiq olunmuş müvafiq peşəkar kvalifikasiyalar və ya əvvəlki təhsil/təcrübə əsasında daxil olmaq mümkündür. Belə təhsili verən tədris müəssisələrinə nümunə olaraq universitetləri, peşə təhsili **МЦЯССИСЯЛЯРИНИ**, ali tədris müəssisələrini, kollecləri, politexnikləri və digərlərini göstərmək olar.

İКТ-nin tədrisi

İКТ-nin tədrisinə, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə edilən tədris, çalışma və öyrənmə təcrübəsi daxildir. Belə tədris, adətən internet-öyrənmə mühitində həyata keçirilir.

Öyrənməнин nəticələri

Öyrənməнин nəticələri öyrənmə prosesini başa vurduqdan sonra tələbənin nə biləcəyi, başa düşəcəyi və (ya) nümayiş etdirə biləcəyini ifadə edir. Öyrənməнин nəticələri gözlənilən nəticələrə nail olunma səviyyəsini qiymətləndirmək üçün istifadə oluna bilən müvafiq qiymətləndirmə kriteriyaları ilə müşayiət olunmalıdır. Öyrənməнин nəticələri və qiymətləndirmə kriteriyaları ilə kreditin verilmə tələbləri müəyyənləşdirilir,

qiymətləndirmə isə müvafiq tələblərə əməl **ЕТМЯК** səviyyəsinə əsaslanır. Veriləcək kreditə nail olmaq üçün tələb olunan **öyrənməНИН** nəticələri dəqiqliklə aydın olduqda kreditlərin **ТОПЛАН**ması və transferi işi asanlaşır.

ÖyrənməНИН vaxtı

Orta tələbənin müəyyənləşdirilmiş **öyrənməНИН** nəticələrinə nail olması və qiymətləndirilmədən sonra veriləcək kreditləri əldə etməsi üçün ondan tələb olunan vaxt.

Qiymət

Qiymət fərdi dərslərdə vahidində və ya dəqiqliklə müəyyən olunmuş ölçü çərçivəsində qiymətləndirmənin nəticələrini ifadə etmək üçün istifadə olunan hər hansı **бир** rəqəmli və ya keyfiyyət xarakterli meyardır.

Modul

Dərs vahidində bax.

Fakültativ dərslər

Tədris proqramının tərkib hissəsi kimi seçilə bilər, lakin bütün tələbələr üçün seçilməsi məcbur olmayan dərslər vahidi.

Tədris proqramı

Müəyyən dərəcənin verilməsi üçün müəyyənləşdirilən dərslər vahidləri və ya modulları tədris planını təşkil edir, müvafiq sayda kreditin verilməsi üçün nail olunası **öyrənməНИН** nəticələri vasitəsilə ifadə edilə bilər.

Tanınma

AKTS çərçivəsində tanınma ilə əlaqədar tələb edilir ki, qəbul edən universitetdə Tədris müqaviləsində göstərilən müvafiq dərş vahidi və ya modulların müvəffəqiyyətlə başa vurulmasından sonra əldə edilən kreditlər yerli tədris müəssisəsindəki kreditlərin ekvivalentini təşkil etməlidir.

İmtahanın sonradan verilməsi

Müəyyənləşdirilmiş imtahan tarixində verdiyi imtahandan keçə bilməyən tələbəyə daha sonrakı tarixdə keçirilməsi müəyyənləşdirilən imtahanda təkrar iştirak etmək imkanı təklif oluna bilər.

İkinci mərhələyə aid dərəcə

İkinci mərhələyə aid dərəcə həmin mərhələnin müvəffəqiyyətlə başa vurulmasından sonra verilən ali təhsil kvalifikasiyasıdır və burada bəzi araşdırma işləri də nəzərdə tutula bilər. Adətən tələbələr bu dərəcə üzrə təhsillərini birinci dərəcəni bitirdikdən sonra alırlar.

Bacarıqlar

Bacarıqlar “mövzu-spesifik” və “ümumi” növlərə bölünə bilər və öyrənmə çalışmaları vasitəsilə formalaşdırılan qabiliyyətlərdir.

Tezis

Tezis dərəcənin (adətən magistratura və doktorluq dərəcələri üzrə) verilməsi üçün tələb olunan və müstəqil araşdırma işi əsasında yazılan hesabatdır.

Uyğunlaşdırma

Uyğunlaşdırma radionun arzu edilən diapazonunu tapmaq üçün və ya musiqinin ahəngli səslənməsi üçün orkestrdəki müxtəlif alətlərin “köklənməsidir.” Uyğunlaşdırma Layihəsinə gəldikdə isə, bu termin Avropada ali təhsil strukturlarının təşkili üçün razılaşdırılmış istinad müddələrinin yaradılması deməkdir.

Ənənələrin müxtəlifliyi isə dinamik və müştərək ali təhsil sektorunun yaradılmasında müsbət faktor kimi qəbul edilir.

Əlavə hazırlıq

Əlavə hazırlıq dərslər vahidi və ya modul çərçivəsində təqdim olunan material və mövzuları daha dərinlən araşdırmaq, nəzərdən keçirmək və müzakirələr aparmaq məqsədi daşıyan və repititorun **кюмяйи** ilə keçirilən təlim dövrüdür.

Bakalavr dərəcəsi üzrə təhsil

Adətən bakalavr dərəcəsinin verilməsindən əvvəl həyata keçirilən təhsildir.

Çalışma yükü

İş yükünə öyrənmə nəticələrini əldə etmək üçün tələb olunan bütün öyrənmə çalışmaları daxildir (mühazirələr, təcrübə işləri, fərdi çalışma və sair).

İnternet vasitəsilə əldə edilə bilən standart formalar və tamamlanmış formaların nümunələri

Məlumatlar toplusu/Dərslərin kataloqu: Nümunələr

AKTS Tələbə Ərizə forması: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

AKTS Tədris müqaviləsi: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

AKTS Tanınma vərəqəsi: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

AKTS Qiymət Cədvəli: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Diploma Əlavə: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tədris modulu planlaşdırma forması (müəllim): Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tədris modulu üzrə ДЯРС yükünü hesablama forması (tələbə): Standart forma – Tamamlanmış nümunə

Tanınmanı təsdiq edən sənəd: Standart forma – Tamamlanmış nümunə

AKTS Tanınma Nişanı üzrə Ərizə forması

Diploma Əlavə üzrə Tanınma Nişanı üçün Ərizə forması

AKTS/DƏ Məsləhətçiləri – Волонийа təşviqatçıları

Форматы 60x84 1/16
Ш.ч.в. 4, Тираж 1000

«Ярэцняш» ФМ (няшриййат-полиграфийа мцяссисяси)
Бакы ш., Йасамал р-ну, Талыблы кцч. 38